

ภาคผนวก 3

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

(แบบฝึกหัด)

คำถาม-แนวตอบ

ข้อสอบไล่วิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ว่าด้วย

ตัวแทน นายหน้า*

ถามข้อ 1. นายเชิงการโรง ได้ขายตัวไปจากมหาวิทยาลัยโดยมิได้มอบเงินค้ำยงชีพของครอบครัวไว้ นางอ่อนภรรยานอกจากได้ไปซื้อเชื้อข้าวสาร ถ่าน น้ำมัน และสิ่งของอื่นซึ่งจำเป็นและสมควรแก่ฐานะแล้ว ยังได้ไปซื้อเชื้อทีวีสีมาอีก 1 เครื่อง ต่อมาอีกราว 3 เดือนนายเชิงกลับบ้านและได้จัดการติดตั้งเสาอากาศ และดูทีวีสีนั้นเป็นประจำ ดังนี้ นายเชิงจะต้องชำระราคาสິงของต่าง ๆ ที่นางอ่อนไปซื้อเชื้อมานั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

(คำถามข้อสอบไล่ภาค 1 ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 1. นายเชิงต้องชำระราคาสິงของต่าง ๆ ที่นางอ่อนไปซื้อเชื้อมาทุกรายการ คือ ต้องชำระราคาค่าข้าวสาร ถ่าน น้ำมัน และสิ่งของอื่นซึ่งจำเป็นและสมควรแก่ฐานะ ที่วินิจฉัยได้ดังนี้ เพราะนายเชิงเป็นสามีนางอ่อน จึงมีหน้าที่ตามกฎหมาย (ป.พ.พ. มาตรา 1453, 1454) ^{**} และศีลธรรมในฐานะที่เป็นสามีที่จะต้องเลี้ยงดูภรรยา การกระทำของนางอ่อนที่ไปซื้อของเชื้อดังกล่าวซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งของที่จำเป็น เพื่อการดำรงชีพ จึงเท่ากับว่านางอ่อนได้ทำหน้าที่แทนสามี คือเป็นตัวแทนซื้อของเชื้อดังกล่าวโดยจำเป็น ซึ่งนางอ่อนมีอำนาจกระทำได้ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 802 ที่มีบัญญัติว่า “ในเหตุฉุกเฉิน เพื่อจะป้องกัน

* มาโนช สุทธิวิชาทฤพุดิ, คำถาม-แนวตอบ ข้อสอบไล่วิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย ตัวแทนนายหน้า, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรสาส์น 42-44 ถนนเจริญกรุง, 2518, หน้า 1-24

** ป.พ.พ. มาตรา 1453 ปัจจุบันพอเทียบเคียงได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 1461 ส่วน ป.พ.พ. มาตรา 1454 ที่ว่า “สามีเป็นหัวหน้าในครอบครัว เป็นผู้เลือกที่อยู่ และเป็นผู้อำนวยความสะดวกเลี้ยงดู” ขณะนี้ไม่มีแล้ว ทั้งนี้ โดยการแก้ไขตาม พ.ร.บ.ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ 5 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พุทธศักราช 2519

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

กันมิให้ตัวการต้องเสียหาย ท่านให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าตัวแทนจะทำการใดๆ เช่นอย่างวิญญูชนจะพึงกระทำ ก็ย่อมจะมีอำนาจกระทำได้ทั้งสิ้น” และเมื่อนางอ่อนเป็นตัวแทนของนายแข็งได้เช่นนี้แล้ว นายแข็งจึงต้องรับผิดชอบชำระราคาค่าของเชือกดังกล่าวในฐานะที่เป็นตัวการย่อมต้องรับผิดชอบในผลการกระทำของตัวแทน (ป.พ.พ. มาตรา 820)

สำหรับทิวสีไม่ใช่ของจำเป็นเพื่อการเลี้ยงชีพ และนับว่าเป็นของที่มิราคาเกินกว่าฐานะของสามีภรรยาผู้นี้ นางอ่อนจึงอ้างความจำเป็นไม่ได้ แต่เนื่องจากที่นายแข็งได้กลับบ้านและจัดการ ตัดตั้งเสาอากาศและดูทีวีสีนั้นเป็นประจำ จึงถือได้ว่านายแข็งได้ให้สัตยาบันแก่การที่นางอ่อนกระทำเหนือขอบอำนาจ นายแข็งจึงต้องรับผิดชอบชดใช้ราคาค่าทีวีสีเช่นเดียวกัน ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 823 ที่บัญญัติว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น” (บันทึกคำบรรยายฯ * หน้า 63, 64)

ถามข้อ 2. นายมั่งมอบให้นายมีนำเงินสดสองแสนบาทไปชำระค่าที่ดิน ซึ่งนายมั่งได้ตกลงซื้อไว้จากนางสาวรวย โดยวางมัดจำไว้แล้วหนึ่งแสนบาทและรับมอบที่ดินมา นายมีนำเงินดังกล่าวไปมอบให้นางสาวรวยและรับโอนที่ดินไว้ในชื่อของตนโดยไม่โอนชื่อให้นายมั่งฯ จึงฟ้องเรียกที่ดินนั้น นายมีต่อสู้ว่าการมอบอำนาจให้ไปรับโอนที่ดินจะต้องทำเป็นหนังสือ กรณีนี้นายมั่งมิได้ทำหนังสือมอบอำนาจให้นายมีไปรับโอนที่ดินดังกล่าว ดังนี้ นายมั่งจะมีทางได้ที่ดินนั้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2516)

* คำว่า “บันทึกคำบรรยายฯ” ในต้นและที่จะกล่าวถึงอีกต่อ ๆ ไป หมายถึงบันทึกคำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย ตัวแทน นายหน้า โดยนายมาโนช สุทธิวิทาณฑุพิติ ซึ่งจัดพิมพ์จำหน่ายโดยมหาวิทยาลัยรามคำแหง และถ้าอ้างอิงไว้ในคำตอบของการสอบได้ภาคใด ก็หมายความว่าถึงบันทึกคำบรรยายฯ ที่จัดพิมพ์ขึ้นในปัจจุบันฯ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ตอบข้อ 2. นายมั่งมีทางใต้ที่ดินนั้น เพราะข้อต่อสู้ของนายมีฟังไม่ขึ้น เนื่องจากตามข้อเท็จจริงดังกล่าว นายมีเป็นตัวแทนของนายมั่งในการนำเงินไปชำระค่าที่ดินและรับมอบที่ดินนั้นมา นายมีจึงมีหน้าที่ต้องส่งที่ดินหรือทรัพย์สินใดที่ได้รับไว้แทนตัวการให้แก่ตัวการจริงสิ้น ตาม ป.พ.พ. มาตรา 810 และตัวแทนจะยกเรื่องแบบตามมาตรา 798 ขึ้นมาแย้งกับตัวการเพื่อปฏิเสธไม่ยอมส่งทรัพย์สินซึ่งความจริงตนได้รับไว้ฐานเป็นตัวแทนให้แก่ตัวการหาได้ไม่ เพราะเป็นการฟ้องร้องกันเองระหว่างตัวแทนกับตัวการเท่านั้น จึงเข้าข้อยกเว้นที่ไม่ต้องนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 798 มาใช้บังคับ เพราะมาตรา 798 นั้น ว่าโดยหลักแล้วเป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอก ฉะนั้น นายมั่งจึงฟ้องเรียกเรื่องเอาที่ดินจากนายมีได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1404, 1405/2510, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 50-51)

ถามข้อ 3. นายแดงอยู่และมีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ แต่ได้ตั้งร้านค้าไว้ในประเทศไทย โดยมอบให้นายขาวเป็นผู้จัดการร้านค้านั้น นายขาวได้ซื้อของเชื่อจากนายดำมาใส่ร้าน ครั้นหนึ่งถึงกำหนดชำระ นายขาวไม่ชดใช้ราคาค่าซื้อของเชื่อให้นายดำ นายดำจึงฟ้องทั้งนายแดงและนายขาวขอให้ชำระหนี้หนี้ ดังนี้ นายแดงและนายขาวจะต้องรับผิดชอบเพียงใดหรือไม่

(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 3. การที่นายขาวซื้อของเชื่อมาใส่ร้านค้าของนายแดง ถือได้ว่านายขาวได้ทำไปภายในขอบอำนาจของตัวแทน นายแดงตัวการจึงต้องรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 820 ที่บัญญัติว่า “ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลายอันตัวแทน. . . . ได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน” จะเห็นได้ว่าความในมาตรา 820 นี้ มิได้มีข้อยกเว้นไว้ว่า ถ้าตัวการอยู่ต่างประเทศแล้ว ตัวการไม่ต้องรับผิดชอบ

สำหรับนายขาวนั้น เมื่อนายขาวเป็นตัวแทนของบุคคลที่อยู่ต่างประเทศ นายขาวก็ต้องรับผิดชอบตาม ป.พ.พ. มาตรา 824 ซึ่งบัญญัติไว้เป็นพิเศษ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

เพิ่มให้ตัวแทนต้องรับผิดชอบในกรณีเช่นนี้ด้วยว่า “ตัวแทนคนใดทำสัญญาแทนตัวการซึ่งอยู่ต่างประเทศและมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ ท่านว่าตัวแทนคนนั้นจะต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้นแต่ลำพังตนเอง. . . .”

ท้ายเหตุตั้งกล่าว ทั้งนายแดงและนายขาวต้องรับผิดชอบชำระหนี้ให้นายดำ (ฎีกาที่ 630/2500 และที่ 50/2501, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 174-175 และหน้า (67))

- ถามข้อ 4.** นาย ก. จ้างนาย ข. สร้างบ้านโดยตกลงให้นาย ก. เป็นผู้ซื้อสัมภาระในการก่อสร้าง เมื่อตกลงราคาค่าแรงก่อสร้างกันเป็นที่เรียบร้อยแล้ว นาย ก. ก็ได้สั่งซื้อเครื่องก่อสร้างบางส่วนจากนาย ค. มาให้นาย ข. ปลุกสร้างให้ตน ต่อมาเครื่องก่อสร้างหมด นาย ข. เกรงเสียเวลาจึงได้สั่งซื้อเชื้อเครื่องก่อสร้างจากนาย ค. มาสร้างบ้านให้นาย ก. เพิ่มเติม เมื่อนาย ก. ทราบความก็มีได้ทักท้วงประการใด เช่นนี้ ถ้านาย ค. เรียกเก็บเงินค่าซื้อของเชื้อจากนาย ก. จะปฏิเสธความรับผิดชอบได้หรือไม่

(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2516 กรณีพิเศษ)

- ตอบข้อ 4.** ป.พ.พ. มาตรา 823 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเนียบขอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น”

หลักเรื่องการให้สัตยาบันโดยปริยายมีอยู่ว่า ถ้าตัวการได้ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งถือว่าคนได้ถือเอาประโยชน์ หรือรับผลการกระทำของตัวแทนซึ่งกระทำโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเนียบขอบอำนาจก็ดี ย่อมถือว่าเป็นการให้สัตยาบันโดยปริยายได้ (บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 86)

นั่งเสีย จะถือว่ายินยอมไม่ได้ ถ้าเป็นการหนึ่งที่จะนั่งได้ ไม่ต้องทอบต้องผูก หรือปฏิเสธอย่างไร การนั่งเช่นนั้นก็ไม่ถือว่ายินยอมแต่ถ้านั่งในสิ่งที่ไม่ควรนั่ง และควรจะต้องทอบต้องผูก หรือปฏิเสธแล้ว การนั่งเช่นนั้นก็อาจถือว่าเป็นการยอมรับและต้องถูกผูกมัดรับผิดชอบในผลของการนั่งนั้นได้ (บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 68)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การที่นาย ข ไม่มีอำนาจสั่งซื้อของแต่ก็ได้ไปสั่งซื้อนั้น แม้เป็นการกระทำที่ปราศจากอำนาจ แต่โดยพฤติการณ์ที่นาย ก. เมื่อทราบว่านายข. ได้ซื้อของมาสร้างบ้านให้ตนแล้วไม่ทักท้วงประการใด ก็น่าจะถือว่าตนได้ถือประโยชน์และยอมรับผลการกระทำของนาย ข. แล้วกล่าวคือนาย ก. นั้นในสิ่งที่ไม่ควรนิ่งก็ต้องถือว่าได้ยอมรับและให้สัตยาบันแก่การนั้นแล้วโดยปริยาย นาย ก. จึงอยู่ในฐานะตัวการที่จะต้องผูกพันรับผิดชอบต่อนาย ก. บุคคลภายนอก ในคำสั่งซื้อของที่นาย ข. ตัวแทนโดยการให้สัตยาบันได้ค้างชำระไว้ ทั้งนี้ตามหลักกฎหมายที่กล่าวแต่ต้น (ฎีกาที่ 311/2506, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 86)

ถามข้อ 5. นายแดงนำเครื่องเพชรของนายคำไปขายให้นายขาว โดยแจ้งแก่นายขาวเพียงว่าตนไม่ใช่เจ้าของแต่ขายแทนผู้อื่น นายขาวรับซื้อไว้แต่ยังไม่ชำระเงิน ได้ทำสัญญาคู่ให้นายแดงไว้ มีนายเขียวเป็นผู้ค้ำประกัน ต่อมาทั้งนายขาวและนายเขียวผิดสัญญา นายคำจึงฟ้องทั้งนายขาวและนายเขียวเป็นจำเลยให้ชำระหนี้ นายขาวและนายเขียวต่อสู้คดีฟ้องว่านายคำโจทก์ไม่มีอำนาจฟ้อง ถ้าท่านเป็นศาลจะตัดสินอย่างไร

(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2516 กรณีพิเศษ)

ตอบข้อ 5. ป.พ.พ. มาตรา 806 บัญญัติว่า “ตัวการซึ่งมิได้เปิดเผยชื่อจะกลับแสดงตนให้ปรากฏ และเข้ารับเอาสัญญาใดๆ ซึ่งตัวแทนได้ทำไว้แทนตนก็ได้.”

ตามอุทธรณ์ ปรากฏว่านายแดง นำเครื่องเพชรของนายคำไปขาย ทั้งได้แจ้งให้ผู้ซื้อคือนายขาวทราบแล้วว่า ตนทำแทนผู้อื่น แม้ไม่ได้แจ้งชื่อตัวการคือนายคำให้นายขาวทราบ ก็ไม่ตัดสิทธินายคำ ในฐานะตัวการที่มิได้เปิดเผยชื่อจะแสดงตนให้ปรากฏเข้ารับเอาสัญญา ซึ่งนายแดง คือตัวแทนได้ทำไว้แทนตนได้ตามกฎหมายดังกล่าว นายคำจึงมีอำนาจฟ้อง ตัดสินให้จำเลยชำระหนี้ให้โจทก์ตามฟ้อง (ฎีกาที่ 277/2470, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 78-79)

ถามข้อ 6. นายมากับนายมีเป็นเพื่อนบ้านกัน นายมากจะไปทำงานชั่วคราวต่างจังหวัด เป็นห่วงบุตรภรรยาจึงขอให้นายมีช่วยซื้อข้าวสาร 1 กระสอบนำมาให้บุตรภรรยาของตนด้วย นายมีจัดการให้ตามที่นายมาขอร้อง แต่ครั้งนั้นนายมีเรียกให้นายมา

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ชำระค่าข่าวสารที่ตนได้ออกแทนไป นายมากลับไม่ยอมชำระโดยต่อสู้ว่าเป็นเรื่องให้กู้ยืมเงินเกินกว่าห้าสิบบาทไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ จะฟ้องร้องบังคับเอาแก่ตนไม่ได้ นายมีจึงมาปรึกษาท่าน ดังนี้ ท่านควรแนะนำนายมีอย่างไร
(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2516 กรณีพิเศษ)

ตอบข้อ 6. แม้นายมี จะจ่ายเงินค่าข่าวสารเพื่อประโยชน์ของนายมา ในกรณีนี้จะถือว่า นายมี ให้นายมา กู้ยืมเงินยังไม่ได้ เพราะตามพฤติการณ์เป็นเรื่องนายมีเป็นตัวแทนของนายมา จัดการซื้อข่าวสารแทนนายมา ตามที่ได้รับมอบหมายโดยออกเงินทรวงไปก่อน ย่อมมีสิทธิเรียกให้นายมาชำระเงินที่ออกแทนไปนั้นได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 816 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “ถ้าในการจัดทำกิจการอันเขามอบหมายแก่คนนั้น ตัวแทนได้ออกเงินทรวงหรือออกเงินค่าใช้จ่าย ซึ่งพิเคราะห์ตามเหตุควรนับว่าเป็นการจำเป็นได้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกเอาเงินชดใช้จากตัวการ รวมทั้งดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ออกเงินไปนั้นด้วยก็ได้” ข้อต่อสู้ของนายมา จึงฟังไม่ขึ้น แนะนำให้นายมีฟ้องเรียกเงินคืนโดยอาศัยหลักกฎหมายเรื่องตัวแทนดังกล่าว

ถามข้อ 7. นายเขียวขอยืมเงินนายขาว 5,000 บาท และให้นายขาวนำไปใช้หนี้นายไข่ เจ้าหนี้ของนายเขียว นายขาวจัดการให้แล้ว ต่อมาอีก 6 เดือน นายขาวทวงเงิน 5,000 บาท จากนายเขียว นายเขียวปฏิเสธว่าหนี้นี้ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือจะฟ้องร้องบังคับคดีไม่ได้ นายขาวจึงฟ้องเรียกเงิน 5,000 บาทจากนายเขียว ดังนี้ ศาลจะบังคับให้ได้เพียงใดหรือไม่

(คำถามข้อสอบได้ภาค 2 ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 7. แม้การกู้ยืมเงินเกินกว่า 50 บาท ถ้ามิได้มีหลักฐานการกู้ยืมเป็นหนังสือ จะฟ้องร้องให้บังคับคดีกันไม่ได้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 653 แต่การที่นายเขียวยืมเงินนายขาวถึง 5,000 บาท และให้นายขาวนำไปใช้หนี้แก่เจ้าหนี้ของตนด้วยนั้น เป็นการมอบอำนาจให้นายขาวเป็นตัวแทนไปทำการชำระหนี้แทนนายเขียวตัวการ โดยตัวแทนได้ออกเงินทรวงไปก่อน หนี้เงิน 5,000 บาท นี้ จึงเป็น ^{หนี้} ^{ที่เกิดขึ้น} ^{จากสัญญาตัวแทน} หากใช้หนี้เงินกู้ที่จะต้องมีหลักฐานการกู้ยืม

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ด้วยเหตุนี้โดยนัย ป.พ.พ. มาตรา 816 วรรคแรก ที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ระหว่างตัวแทนกับตัวการไว้ว่า “ถ้าในการจัดทำกิจการอันเขามอบหมายแก่ตนนั้น ตัวแทนได้ออกเงินหรือออกเงินค่าใช้จ่ายไป ซึ่งพิเคราะห์ตามเหตุควรนับว่าเป็นการจำเป็นได้ใช้รั้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกเอาเงินชดใช้จากตัวการ รวมทั้งดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ออกเงินไปนั้นด้วยก็ได้” ย่อมยังผลให้นายขาตัวแทนฟ้องเรียกเงิน 5,000 บาท จากนายเขียวตัวการพร้อมด้วยดอกเบี้ยร้อยละ 7 ครั้งต่อปี นับจากวันที่นายขาได้ออกเงินนั้นใช้หนี้แทนนายเขียวไปได้ (ฎีกาที่ 49/2491, ที่ 107/2499, บันทึกคำบรรยาย ฯ หน้า (23), (24))

ถามข้อ 8. บริษัทไทยใหม่เป็นตัวแทนเจ้าของเรือเดินทะเลที่ญี่ปุ่นชื่อโซกุน ซึ่งมีนายยูโดเป็นช่างประจำเรือ ขณะที่เรือจอดทอดสมอเพื่อขนถ่ายสินค้าอยู่กลางแม่น้ำเจ้าพระยา โจทก์ได้นำเรือบรรทุกเบ็งมันสำปะหลังไปเทียบเรือโซกุน เพื่อรอขนขึ้นบรรทุกบนเรือนั้น นายยูโดกำลังซ่อมท่อน้ำบนเรือด้วยความประมาททำให้น้ำไหลทะลักลงมาเปียกเบ็งมันของโจทก์เสียหาย ดังนี้ โจทก์จะฟ้องบริษัทไทยใหม่ให้รับผิดชอบใช้ค่าเสียหายได้หรือไม่

(คำถามข้อสอบได้ภาค 2 ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 8. นายยูโดช่างประจำเรือโซกุน เป็นลูกจ้างของเจ้าของเรือเดินทะเลลำนี้ ซึ่งอยู่และมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ คือญี่ปุ่น บริษัทไทยใหม่เป็นตัวแทนเจ้าของเรือ บริษัทไทยใหม่จึงเป็นตัวแทนของตัวการที่อยู่และมีภูมิลำเนาในต่างประเทศ ซึ่งจะต้องรับผิดชอบตามสัญญาที่ตนทำแทนตัวการ ตามมาตรา 824 ซึ่งก็หมายความว่า จะต้องรับผิดชอบเฉพาะในกรณีที่ **ตัวแทนทำสัญญานแทนตัวการโดยตรง** เท่านั้น ตัวแทนที่มีตัวการอยู่ต่างประเทศจึงหาต้องรับผิดชอบในผลแห่งละเมิดซึ่งลูกจ้างของตัวการได้กระทำไป ในหน้าที่การงานของตัวการนั้นแต่อย่างใดไม่ เพราะนอกจากจะไม่เข้าเกณฑ์ที่ตัวแทนจะต้องรับผิดชอบตามมาตรา 824 ดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าลูกจ้างของตัวการ คือนายยูโดก็มีฐานะทำนองเดียวกันกับตัวแทนในประเทศ (บริษัทไทยใหม่) บริษัทไทยใหม่จึงไม่ใช่ นายจ้างของลูกจ้างอันอาจต้องร่วมรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้กระทำไป ในทางการที่จ้าง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ตาม ป.พ.พ. มาตรา 425 โจทก์จึงไม่อาจฟ้องบริษัทไทยใหม่ให้รับผิดชอบอย่างที่
(ฎีกาที่ 987/2506, บันทึกคำบรรยาย ฯ หน้า 180)

ถามข้อ 9. นาย ก. ต้องการจะขายที่ดินแปลงหนึ่ง จึงได้ขอให้เด็กชาย ข. อายุ 12 ปี ช่วย
ติดต่อหาคนซื้อโดยตกลงจะให้ค่านายหน้าไว้ เด็กชาย ข. สืบทราบว่า นาย ค.
ต้องการจะซื้อที่ดิน จึงพานาย ค. ไปพบนาย ก. จนได้มีการวางมัดจำกันแล้ว
แต่ต่อมาไม่มีการซื้อขายกัน ดังนี้ นาย ก. จะปฏิเสธความรับผิดชอบ่าแห่ง
นายหน้า โดยอ้างว่าเด็กชาย ข. เป็นผู้เยาว์ และไม่มีการซื้อขายที่ดินกัน เช่นนี้
จะได้หรือไม่

(คำถามข้อสอบได้ภาค 2 ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 9. ข้อควรพิจารณามี 2 ประเด็น คือ

1. ผู้เยาว์เป็นนายหน้าได้หรือไม่ และ
2. เพียงชี้ช่องให้เขาได้เข้าทำสัญญาจะซื้อจะขาย ผู้ชี้ช่องมีสิทธิได้ค่านำแห่ง
นายหน้าหรือไม่

สำหรับประเด็นแรกที่ว่า ผู้เยาว์เป็นนายหน้าได้หรือไม่นั้น เห็นว่าไม่มี
กฎหมายห้ามเลยว่าบุคคลผู้ไร้ความสามารถเป็นนายหน้าไม่ได้ ประกอบกับเมื่อ
พิจารณาหน้าที่ของนายหน้าตามที่บัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 845 แล้ว จะ
เห็นว่า นายหน้านั้นมีหน้าที่เพียงชี้ช่องจัดการให้เขาได้เข้าทำสัญญากันเท่านั้น
นายหน้าไม่ได้เข้าทำสัญญาเองเลยและก็ไม่ได้อำนาจใครด้วย บุคคล
ผู้ไร้ความสามารถเช่นผู้เยาว์หรือเด็กชาย ข. ตามปัญหาจึงอาจเป็นนายหน้าได้
(บันทึกคำบรรยาย ฯ หน้า 256)

ประเด็นที่สองที่ว่า เพียงชี้ช่องให้เขาเข้าทำสัญญาจะซื้อจะขายกัน ผู้ชี้ช่อง
มีสิทธิได้ค่านำแห่งนายหน้าหรือไม่นั้น พิจารณาได้ดังนี้ ป.พ.พ. มาตรา 845
บัญญัติว่า “บุคคลผู้ใดตกลงจะให้ค่านำแห่งแก่นายหน้าเพื่อที่ชี้ช่องให้ได้เข้า
ทำสัญญาก็คือ จัดการให้ ได้ทำสัญญากันก็คื ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบ
ค่านำแห่งก็ต่อเมื่อสัญญานั้นได้ทำกันสำเร็จเนื่องแต่ผลแห่งการที่นายหน้าได้ชี้
ช่องหรือจัดการนั้น...” จะเห็นได้ว่า มาตรา 845 นี้ ระบุหน้าที่นายหน้าเพียง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

แต่ชี้ช่องหรือจัดการให้เขาเข้าทำสัญญาจนสำเร็จ ตนก็มีสิทธิได้ค่านายหน้าแล้ว เพราะฉะนั้น ถ้าตนได้ชี้ช่องให้เขาได้ทำสัญญาจะซื้อจะขายกันเสร็จแล้ว ก็ควรถือว่าตนมีสิทธิได้ค่านายหน้า เพราะสัญญาจะซื้อจะขายก็เป็นสัญญาอย่างหนึ่งเหมือนกัน มาตรา 845 ไม่ได้ยกเว้นไว้ว่า ถ้าเป็นสัญญาจะซื้อจะขายแล้วไม่ถือว่าเป็นสัญญาตามความหมายของมาตรา ๘

ตามอุทธรณ์ปรากฏว่า เด็กชาย ข. ได้ชี้ช่องจนนาย ค. วางมัดจำแก่นาย ก. แสดงว่าได้มีการตกลงทำสัญญาจะซื้อจะขายกันเรียบร้อยแล้ว (มาตรา 456) นาย ก. จึงต้องรับผิดชอบใช้ค่านายหน้าแก่เด็กชาย ข. (ฎีกาที่ 443/2461, ที่ 232/2476, บันทึกคำบรรยาย ฯ หน้า 259-261)

ถามข้อ 10. โจทก์มอบเครื่องเงินให้จำเลยไปเพื่อขายแล้วจำเลยไม่คืน โจทก์จึงฟ้องเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาเครื่องเงินนั้น ทั้งนี้ ถ้าจำเลยต่อสู้ว่าคดีขาดอายุความ 6 เดือน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 671 ที่ว่า “ในข้อความรับผิดชอบเพื่อใช้เงินบำเหน็จค่าฝากทรัพย์สินก็ดี ชดใช้เงินค่าใช้จ่ายก็ดี ใช้ค่าสินไหมทดแทนเกี่ยวแก่การฝากทรัพย์สินก็ดี ท่านห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นเวลาหกเดือนนับแต่วันสิ้นสัญญา” ศาลจะรับฟังหรือไม่

(คำถามข้อสอบได้ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 10. ศาลไม่รับฟัง เพราะกรณีนี้ไม่ใช่เรื่องสัญญาฝากทรัพย์สิน จะนำอายุความฝากทรัพย์สินตาม ป.พ.พ. มาตรา 671 นี้มาใช้ไม่ได้ ประกอบกับ การเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินก็ไม่อยู่ในบังคับกฎหมายดังกล่าว (เทียบเคียงได้กับฎีกาที่ 785/2476)

แต่กรณีตามอุทธรณ์นี้เป็นสัญญาตัวแทน และที่กล่าวได้ว่าเป็นสัญญาตัวแทน เพราะโจทก์เป็นกิจการมอบอำนาจให้จำเลยเป็นตัวแทนขายเครื่องเงินให้ตน และจำเลยคือตัวแทนก็ตกลงจะขายให้ (ป.พ.พ. มาตรา 797)

นอกจากนั้น หลักของสัญญาตัวแทนยังมีอีกที่ทำให้เห็นแตกต่างไปจากสัญญาอื่น ๆ ก็คือ กรณีจะเป็นเรื่องตัวแทนได้จะต้องเป็นเรื่องที่กิจการมอบหมายให้ตัวแทน ไปทำกิจการใดต่อบุคคลที่สาม (ฎีกาที่ 1980/2505,

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

บันทึกคำบรรยายฯ หน้า (6)–(7) ซึ่งข้อเท็จจริงก็ปรากฏชัดว่า โจทก์ตัว
การมอบให้จำเลยเป็นตัวแทนไปทำกิจการ (ขาย) ต่อบุคคลที่สามแล้ว จึงเป็น
เรื่องสัญญาตัวแทนอย่างแน่นอน

แต่ลักษณะสัญญาตัวแทนไม่ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ จึงต้องใช้อายุ
ความตามหลักทั่วไป คือ 10 ปี ตั้งบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 164 ว่า “อัน
อายุความนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้มีกำหนดสิบปี”
(ฎีกาที่ 872/2486) เมื่ออายุความมีกำหนดถึง 10 ปี หาใช่ 6 เดือนไม่ เช่นนี้
ข้อต่อสู้ของจำเลยจึงฟังไม่ขึ้น

ถามข้อ 11. ตัวแทนฐานประกันนั้นอย่างไร อธิบาย

(คำถามข้อสอบได้ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 11. ถ้าหากว่าบุคคลภายนอกไม่ชำระหนี้แล้ว ว่าโดยหลัก ตัวแทนถ้าไม่ต้อง
ชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ แต่มีข้อยกเว้นอยู่ 3 ประการคือ ถ้า
หากว่า

1. ข้อกำหนดในสัญญาตัวแทนนั่นเองว่า ตัวแทนถ้าต่างยอมที่จะชดใช้
หนี้ให้กับตัวการแทนบุคคลภายนอก หรือ
2. มีปรีชาแต่ทางการที่ตัวการกับตัวแทนประพฤติดอกันว่าตัวแทนถ้า
ต่างยอมรับที่จะชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการหรือ
3. ไม่ใช่เป็นเรื่องที่ประพฤติดอกันระหว่างตัวแทนตัวการ แต่เป็นเรื่อง
มีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่า ตัวแทนถ้าต่างจะต้องยอมชำระหนี้แทนบุคคลภาย
นอกให้กับตัวการ

กรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวนี้ เรียกว่าเป็นลักษณะของการเป็นตัวแทน
ฐานประกัน ซึ่งชอบที่จะได้รับบำเหน็จพิเศษ (ป.พ.พ. มาตรา 838)
(บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 238–239)

ถามข้อ 12. นายคำบอกขายที่ดินแห่งหนึ่ง ของนายแดงแก่นายขาว ในราคา 130,000
บาท นายขาวเห็นว่าถูกดี อยากรจะซื้อ จึงขอให้นายคำพาไปพบเพื่อตกลงกับ
นายแดงโดยสัญญาจะให้เงินนายคำ 5,000 บาท นายคำจึงไปบอกนายแดงและ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ตกลงกับนายแดงว่า ถ้าขายที่ได้ 130,000 บาท นายแดงจะต้องให้ค่านายหน้า นายดำ 10,000 บาท ถ้าขายได้เพียง 120,000 บาท นายดำก็จะไม่กิดค่านายหน้า แล้วนายดำก็พานายขาวไปตกลงกับนายแดงโดยตกลงซื้อขายกันเป็นที่เรียบร้อยในราคา 130,000 บาท นายดำจึงได้รับเงินค่านายหน้าจากนายแดงไป 10,000 บาท แต่นายขาวไม่ยอมให้เงิน 5,000 บาท แก่นายดำ นายดำจึงนำคดีขึ้นฟ้องร้องนายขาวให้ชำระเงินค่านายหน้า 5,000 บาท นายขาวต่อสู้ว่า นายดำเป็นนายหน้าทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย ทำให้เสียเปรียบ ตนจึงไม่ต้องให้เงินจำนวน 5,000 บาทตามที่สัญญา เช่นนี้ ถ้าท่านเป็นศาลจะวินิจฉัยอย่างไร

(คำถามข้อสอบไล่ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2516)

ตอบข้อ 12. วินิจฉัยว่า นายดำได้ทำสัญญากับนายขาวเพียงแต่รับเป็นผู้ชักนำนายขาวกับนายแดงให้ได้พบพุดจาซื้อขายกันเท่านั้น เมื่อนายดำทำหน้าที่ครบถ้วนแล้ว นายดำก็มีสิทธิได้ค่านายหน้า ทั้งนี้เป็นไปตาม ป.พ.พ. มาตรา 845 นั้นเองที่บัญญัติว่า “บุคคลผู้ใดตกลงจะให้ค่าบำเหน็จแก่นายหน้าเพื่อที่ซื้อช่องให้ได้เข้าทำสัญญาก็ดี จัดการให้ได้ทำสัญญากันก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบค่าบำเหน็จก็ต่อเมื่อสัญญานั้นได้ทำกันสำเร็จเนื่องแต่ผลแห่งการที่นายหน้าได้ซื้อช่องหรือจัดการนั้น...”

และเมื่อนายดำจะได้ค่านายหน้าทั้งสองทาง ก็ไม่พึงถือว่าผิดหน้าที่หรือฝ่าฝืนหน้าที่แต่อย่างใด กล่าวคือ นายขาวไม่ได้ตกลงไว้กับนายดำว่า ห้ามไม่ให้นายดำไปเอาค่านายหน้าจากนายแดงอีก อันจะทำให้นายดำกลายเป็นผู้ฝ่าฝืนหน้าที่ และไม่มีสิทธิได้ค่านายหน้าจากนายขาวได้ ถ้าหากว่าตนไปรับค่านายหน้าจากนายแดงผู้ขายเข้าด้วย ทั้งนี้ ก็เพราะ ป.พ.พ. มาตรา 847 บัญญัติไม่ให้นายหน้ามีสิทธิได้รับค่าบำเหน็จนายหน้าถ้าหากว่านายหน้านั้นทำการให้แก่บุคคลภายนอกด้วยหรือได้รับค้ำประกันแต่บุคคลภายนอกจะให้ค่าบำเหน็จอันไม่ควรแก่นายหน้าผู้กระทำการโดยสุจริต เป็นการฝ่าฝืนต่อการที่ตนเข้าทำหน้าที่นายหน้า เมื่อไม่อาจกล่าวได้ว่า นายดำฝ่าฝืนหน้าที่นายหน้า นายดำจึงฟ้องเรียกค่านายหน้า 5,000 บาท จากนายขาวอีกได้ไม่ต้องห้ามตาม

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ป.พ.พ. มาตรา 847 พิพากษาให้นายขาวชำระค่านายหน้า 5,000 บาทแก่นายดำ (ฎีกาที่ 144/2467) (บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 253–254, 266–268)

ถามข้อ 13. โจทก์ได้มอบเงินของโจทก์ 50,000 บาท ให้จำเลยไปรับซื้อฝากบ้านหลังหนึ่ง มีกำหนดให้ไต่คินภายในสามปี จำเลยได้ลงชื่อในสัญญาเป็นผู้รับซื้อฝาก ต่อมา จำเลยซัดขวางและอ้างสิทธิต่างๆ ในบ้านหลังนี้ โจทก์จึงฟ้องขอให้แสดงว่า จำเลยเป็นตัวแทนโจทก์ในกรไปทำสัญญาขายฝากดังกล่าว จำเลยต่อสู้ว่าจำเลยมิได้เป็นตัวแทนของโจทก์ เพราะโจทก์ไม่มีหนังสือตั้งให้จำเลยเป็นตัวแทนไปทำสัญญาขายฝาก จำเลยรับซื้อฝากไว้เป็นสิทธิของตนเอง ดังนี้ หากท่านเป็นศาลจะวินิจฉัยว่าอย่างไร

(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 13. การขายฝากเป็นสัญญาซื้อขายอสังหาริมทรัพย์ชนิดหนึ่ง ซึ่งต้องทำเป็นหนังสือ และจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 491 ประกอบกับ มาตรา 456 การตั้งตัวแทนไปทำสัญญาขายฝากจึงต้องทำเป็นหนังสือตาม มาตรา 798 แต่การที่โจทก์มอบเงินของโจทก์ให้จำเลยไปรับซื้อฝากบ้านนั้น เป็นการตั้งจำเลยเป็นตัวแทนไปทำการรับซื้อฝาก ฉะนั้น การที่จำเลยไปลงชื่อในสัญญาขายฝาก จึงถือได้ว่าเป็นการลงชื่อแทนโจทก์ และเมื่อจำเลยเป็นตัวแทน ก็มีหน้าที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินหรือโอนสิทธิทั้งหลายที่ได้มาในนามของตนเอง โดยฐานที่ทำการแทนตัวการนั้นให้แก่ตัวการจริงสิ้น ตามมาตรา 810 โจทก์จึงมีอำนาจฟ้องขอให้แสดงว่าจำเลยเป็นตัวแทนของโจทก์ และเข้าสวมสิทธิในสัญญาขายฝากนั้นในฐานะผู้รับซื้อฝากได้ และในกรณีเช่นนี้ จำเลยซึ่งเป็นตัวแทนจะอ้าง มาตรา 798 ขึ้นมาต่อสู้กับโจทก์ซึ่งเป็นตัวการหาได้ไม่ เพราะเป็นการฟ้องร้องกันเองระหว่างตัวแทนกับตัวการเท่านั้น จึงเข้าข้อยกเว้นที่ไม่ต้องนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 798 มาใช้บังคับ เพราะมาตรา 798 นั้น ว่าโดยหลักแล้วเป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอก (ฎีกาที่ 1404, 1405/2510, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 50–51)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ถามข้อ 14. นายหนุ่มตั้งให้นายสาวเป็นตัวแทนไปจัดการขายที่ดิน 2 ไร่ของนายหนุ่ม โดยมีข้อตกลงกันว่าถ้าขายได้จะให้อะไรกับนายสาวหรือไม่ เมื่อนายสาวจัดการขายที่ดินนั้นได้แล้วนายสาวจะเรียกร้องอะไรจากนายหนุ่มได้บ้างหรือไม่
(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 14. ตาม ป.พ.พ. มาตรา 803 ตัวแทนไม่มีสิทธิจะได้รับบำเหน็จวันแต่จะให้มีข้อตกลงกันไว้ในสัญญาว่ามีบำเหน็จ หรือทางการที่คู่สัญญาประพฤติดต่อกันนั้น เป็นปริยายว่ามีบำเหน็จ หรือเคยเป็นธรรมเนียมมีบำเหน็จ

การที่นายหนุ่มตั้งให้นายสาวเป็นตัวแทน ให้ไปจัดการขายที่ดินจนสำเร็จนั้น ถือได้ว่าทางการที่คู่สัญญาประพฤติดต่อกันนั้นเป็นปริยายว่ามีบำเหน็จแล้ว เพราะเป็นกิจการอันได้มอบหมายให้แก่กันโดยพฤติการณ์ที่คาดหมายได้ว่า ทำให้แต่เพื่อจะเอาค่าบำเหน็จ จึงถือได้ว่าได้ตกลงกันโดยปริยายว่ามีค่าบำเหน็จ (เทียบเคียงได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 846 วรรคแรก) นายสาวจึงเรียกร้องค่าบำเหน็จได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 803 ดังกล่าว และถ้าไม่ปรากฏว่าค่าบำเหน็จนั้นได้ตกลงกันเป็นจำนวนเท่าไร นายสาวก็เรียกได้ในอัตราตามธรรมเนียมของการจัดการขายที่ดิน (เทียบเคียงได้กับ ป.พ.พ. มาตรา 834 และมาตรา 846 วรรคสุดท้าย) และถ้าไม่ปรากฏธรรมเนียมในการนั้น ศาลย่อมกำหนดให้เท่าที่อาจกำหนดได้ตามสมควร (เทียบได้กับคำพิพากษาฎีกาที่ 186/2510) (บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 152 และ 262)

ถามข้อ 15. นาย ก. ต้องการเช่าห้องแถวเพื่อทำการค้า จึงไปติดต่อกับนาย ข. ให้ช่วยหาให้ ทกลงจะให้ค่านายหน้า 200 บาท และค่าพาหนะที่จะพานาย ก. ไปพบกับเจ้าของห้องแถวและคู่มือห้องแถวอีก 30 บาท นาย ข. จึงพานาย ก. ไปพบกับนาย ค. เจ้าของห้องแถวเพื่อตกลงกัน แต่เมื่อนาย ก. ได้ดูห้องแถวแล้วไม่พอใจ จึงมิได้ตกลงเช่าห้องแถวนั้น ครั้นนาย ข. เรียกให้นาย ก. ชำระค่าพาหนะ 30 บาท ตามที่ตกลงกัน นาย ก. ก็ไม่ยอมให้ โดยอ้างว่ามีได้ทำสัญญาเช่าห้องแถวกัน เช่นนี้ ข้อต่อสู้ของนาย ก. พังขึ้นหรือไม่ เพราะเหตุใด

(คำถามข้อสอบได้ภาค 1 ปีการศึกษา 2517)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ตอบข้อ 15. ป.พ.พ. มาตรา 845 วรรค 2 บัญญัติว่า “นายหน้ามีสิทธิจะได้รับค่าใช้จ่ายที่จ่ายที่เสียไปก็ต่อเมื่อได้ตกลงกันไว้เช่นนั้น ความข้อนี้ ท่านให้ใช้บังคับแม้ถึงว่าสัญญาจะมีได้ทำกันสำเร็จ”

จะเห็นได้ว่า ถ้าได้ตกลงจะให้ค่าใช้จ่ายที่นายหน้าเสียไปแล้วแม้สัญญาจะมีได้ทำกันสำเร็จ บุคคลผู้ตกลงด้วยเช่นนั้นก็ต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายดังกล่าว

ตามอุทธรณ์ปรากฏว่า นาย ก. ตกลงจะให้ค่าพาหนะแก่นาย ข. ในการติดต่อพาพบผู้ให้เช่าเป็นเงิน 30 บาท ค่าพาหนะนั้นนับได้ว่าเป็นค่าใช้จ่ายที่นายหน้าเสียไป และเมื่อเป็นค่าใช้จ่ายที่นาย ก. ตกลงจะให้ด้วยแล้วเช่นนี้ แม้ในที่สุดนาย ก. มิได้ทำสัญญาเช่าห้องแถวกับนาย ค. นาย ก. ก็ไม่พ้นความรับผิดชอบที่จะต้องชดใช้เงินค่าใช้จ่าย 30 บาทให้กับนาย ข. ข้อต่อสู้ของนาย ก. พังไม่ขึ้น (บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 253)

ถามข้อ 16. นายมีมอบเงินหนึ่งแสนบาทให้นายมาไปจัดการซื้อที่ดิน และรับซื้อฝากบ้านหลังหนึ่ง นายมาได้จัดการตามที่ได้รับมอบหมาย โดยใส่ชื่อตนเองไว้ในโฉนดที่ดินกับสัญญารับซื้อฝากบ้านแล้วทำเฉยเสีย นายมีทวงถาม นายมาก็ปฏิเสธว่าตนมิได้เป็นตัวแทนของนายมี เพราะนายมีมิได้มีหนังสือมอบอำนาจให้นายมาไปกระทำการดังกล่าว ดังนั้นนายมีจะฟ้องเรียกเอาที่ดินและบังคับตามสัญญารับซื้อฝากบ้านนั้นได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

(คำถามข้อสอบได้ภาค 2 ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 16. นายมาเป็นตัวแทนของนายมีโดยชัดแจ้ง ในการจัดซื้อที่ดินและรับซื้อฝากบ้าน นายมาจึงมีหน้าที่ตาม ป.พ.พ. มาตรา 810 ในอันที่จะต้องส่งมอบทรัพย์สินและสิทธิทั้งหลาย ที่ตนได้รับไว้เกี่ยวกับความเป็นตัวแทนนั้น ซึ่งในกรณีนี้คือที่ดินและสิทธิในสัญญาขายฝากให้แก่นายมี การที่นายมาทำเฉยเสีย ถือว่านายมาทำผิดหน้าที่ของตัวแทนแล้วและเมื่อนายมีทวงถาม นายมาจะยกมาตรา 798 ที่ว่า การซื้อที่ดิน และรับซื้อฝากบ้าน กฎหมายบังคับให้ทำเป็นหนังสือ นายมีมิได้แต่งตั้งนายมาให้ไปกระทำการดังกล่าวนั้นโดยทำเป็นหนังสือ เพื่อปฏิเสธไม่ยอมส่งมอบทรัพย์สินและสิทธิที่ตนได้รับไว้ในฐานะตัวแทนให้แก่ตัวการ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

หาได้ไม่ เพราะเป็นการฟ้องร้องกันเองระหว่างตัวแทนกับตัวการเท่านั้น จึงเข้าข้อยกเว้นที่ไม่ต้องนำหลักเกณฑ์ตามมาตรา 798 มาใช้บังคับ เพราะมาตรา 798 นั้น ว่าโดยหลักแล้ว เป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอก ฉะนั้น นายมีจึงฟ้องเรียกเอาที่ดินจากนายมา และบังคับตามสัญญารับซื้อฝากบ้านได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 1404, 1405/2510, บันทึกคำบรรยาย ฯ หน้า 50-51)

ถามข้อ 17. นาย ก. เซ็นชื่อในใบมอบฉันทะโดยไม่กรอกข้อความ แล้วนาย ข. ผู้รับมอบฉันทะไปกรอกข้อความโอนขายที่ดินของผู้มอบผิดไปจากที่มอบหมาย ดังนี้ ถ้า นาย ก. ผู้ซื้อ รับโอนไว้โดยสุจริต นาย ก. จะนำความมาฟ้องร้องยังศาล ขอให้เพิกถอนการโอนดังกล่าว ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.

(คำถามข้อสอบไล่ภาค 2 ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 17. ป.พ.พ. มาตรา 822 เป็นบทกฎหมายปิดปากตัวการมิให้ต่อสู้บุคคลภายนอกผู้สุจริต เช่นเดียวกับมาตรา 821 เพียงแต่มาตรา 821 เป็นกรณีเชื่อบุคคลอื่นให้ทำการแทนตน หรือปล่อยให้คนอื่นเชื่ตัวเขาเองเป็นตัวแทนของตน โดยที่ตัวการมิได้มอบหมายให้ทำการแทนตนเลย แต่มาตรา 822 เป็นกรณีที่ตั้งให้เป็นตัวแทนแห่งตน แต่ตัวแทนมิได้กระทำการตามที่มอบหมาย หรือทำตามตามที่มอบหมายแต่ทำเกิน ตัวการต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอก ถ้าการทำของตัวการนั้นมีมูลเหตุอันสมควรจะให้บุคคลภายนอกเชื่อว่าการกระทำของตัวแทนนั้นอยู่ในขอบอำนาจ ที่ตัวการได้มอบหมายไว้

กรณีตามอุทธรณ์จะเห็นได้ว่า นาย ก. ตัวการ ได้ลงชื่อในใบมอบฉันทะแต่ให้นาย ข. ตัวแทนกรอกข้อความเอง การกระทำของนาย ก. ตัวการเช่นนี้ ย่อมมีผลให้ นาย ค. บุคคลภายนอกเชื่อว่า นาย ก. ตัวการได้มอบหมายให้ นาย ข. ตัวแทน ดำเนินการดังที่เขียนไว้ในหนังสือมอบอำนาจนั้น เพราะโดยปกติบุคคลภายนอกก็คงจะพิจารณาลายเซ็นของผู้มอบฉันทะเท่านั้น เนื่องจากกฎหมายมิได้บังคับว่า ข้อความในเอกสารจะต้องเขียนด้วยลายมือคนที่ทำเอกสาร (ป.พ.พ. มาตรา 9 วรรคแรก) ฉะนั้นเมื่อตัวการไม่อาจพิสูจน์ได้ว่าบุคคลภายนอกกระทำการโดยไม่สุจริตอย่างใด กล่าวคือ ข้อ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

เท็จจริงตามอุทธรณ์ชี้ชัดแล้วว่า นาย ก. บุคคลภายนอกสุจริต เช่นนี้ นาย ก. ตัวการ คือผู้ลงชื่อในใบมอบฉันทะก็ควรต้องถูกปิดปากมิให้โต้เถียงนาย ก. บุคคลภายนอก โดยจะนำความมาฟ้องร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการโอนนั้นไม่ได้ (ฎีกาที่ 491/2492, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า (78), (79))

ถามข้อ 18. บริษัทอีโต้ ในกรุงเทพฯ ทำสัญญาซื้อเหล็กเส้นจากบริษัทโตเกียวที่ประเทศญี่ปุ่นสองพันตัน บริษัทโตเกียวตั้งให้บริษัทเต็มโก้ ในกรุงเทพฯ เป็นตัวแทนขนเหล็กเส้นจากญี่ปุ่นมาส่งให้บริษัทอีโต้ที่กรุงเทพฯ ปรากฏว่า เหล็กเส้นที่บริษัทเต็มโก้ขนเข้ามา นั้น เป็นสนิมเสียหายมาจากญี่ปุ่นห้าร้อยตัน ดังนี้ บริษัทอีโต้จะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทเต็มโก้ ในกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นตัวแทนของบริษัทโตเกียวที่ญี่ปุ่น ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

(คำถามข้อสอบไล่ภาค 2 ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 18. ป.พ.พ. มาตรา 824 บัญญัติว่า ตัวแทนคนใดทำสัญญาแทนตัวการซึ่งอยู่ต่างประเทศ และมีภูมิลำเนาอยู่ในต่างประเทศ ตัวแทนคนนั้นจะต้องรับผิดชอบตามสัญญานั้นแต่ลำพังตนเอง ซึ่งหมายความว่า ตัวแทนจะต้องรับผิดชอบตามลำพังตนเองก็แต่เฉพาะในกรณีที่ **ตัวแทนทำสัญญาแทนตัวการโดยตรงเท่านั้น** (ฎีกาที่ 987/2506, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 180) ในกรณีนี้คู่สัญญาซื้อขายเหล็กเส้น คือบริษัทอีโต้ในกรุงเทพฯ กับบริษัทโตเกียวในญี่ปุ่น แม้บริษัทเต็มโก้ในกรุงเทพฯ จะเป็นตัวแทนของบริษัทโตเกียวในญี่ปุ่น ก็เป็นตัวแทนแต่ในการขนส่งเท่านั้น มิได้เป็นตัวแทนในการขายเหล็กเส้นและบริษัทเต็มโก้มิได้ทำสัญญาอะไรไว้กับบริษัทอีโต้ ฉะนั้น บริษัทอีโต้จะฟ้องเรียกร้องค่าเสียหายจากบริษัทเต็มโก้หาได้ไม่ ต้องไปฟ้องเอา กับบริษัทโตเกียวในประเทศญี่ปุ่น

ถามข้อ 19. นาย ก. เป็นผู้ให้กู้ยืม โดยให้นาย ข. กู้ยืมเงินไป 1,000 บาท พอครบกำหนดชำระตามสัญญา นาย ก. แทนที่จะไปรับเงินคืนจากนาย ข. ด้วยตนเอง นาย ก. ไม่ไป นาย ก. ใช้ให้นาย ค. ไปรับเงินจากนาย ข. แทนตน แต่เมื่อนาย ค. ไปรับเงินจากนาย ข. นี้ นาย ข. ก็รู้อยู่แก่ใจว่านาย ค. เป็นนักเลงการ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

พจน์ไม่ซื้อ ถ้าให้เงินไปก็คงเอาไปเล่นการพนันเสียหมด ไม่คืนให้นาย ก. แม้กระนั้นก็ดี นาย ข. ก็มอบเงินให้นาย ก. ไปเป็นการชำระหนี้เงินกู้ นาย ก. เมื่อรับเงินแล้วก็เอาไปเล่นการพนันหมด ไม่นำเงิน 1,000 บาท ไปส่งคืนนาย ก. ดังนั้นนาย ก. จะมาเรียกร้องเอานาย ข. ให้รับผิดชอบชำระหนี้เงินกู้ดังกล่าวนั้นได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

(คำถามข้อสอบได้ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 19. โดยนัย ป.พ.พ. มาตรา 820 ที่บัญญัติให้ตัวการมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในผลการกระทำของตัวแทนซึ่งได้กระทำไป ภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนเท่านั้นไม่ได้มีข้อแม้ไว้เลยว่าตัวการจะต้องรับผิดชอบเฉพาะกรณีต่อบุคคลภายนอกสุจริต เพราะฉะนั้น แม้บุคคลภายนอกจะไม่สุจริต ตัวการก็อาจต้องรับผิดชอบตามมาตรา 820 ได้ เมื่อเป็นเช่นนั้น จึงปรับเข้ากับอุทธรณ์นี้ได้ว่า นาย ก. เป็นตัวแทนของนาย ก. และได้ทำการตามที่ได้รับมอบหมายมาจากนาย ก. คือรับเงินกู้จากนาย ข. แทนนาย ก. เรียกได้ว่า ได้กระทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนแล้ว นาย ก. ตัวการ จึงมีความผูกพันต่อนาย ข. บุคคลภายนอก ในผลการกระทำของนาย ก. ตัวแทน โดยดีที่ว่านาย ก. ได้รับชำระหนี้จากนาย ข.แล้ว มีพักต้องคำนึงถึงว่านาย ข. จะสุจริตหรือไม่ เพราะฉะนั้น แม้นาย ข. จะไม่สุจริตใจก็รู้ว่านาย ก. เป็นนักเลงการพนันก็ไม่ใช่เหตุให้นาย ก. พ้นความรับผิดชอบที่จะต้องผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามบทกฎหมายดังกล่าว นาย ก. จึงเรียกร้องให้นาย ข. ชำระหนี้เงินกู้แก่ตนไม่ได้ชอบที่จะไปเรียกร้องเอากับนาย ก. ตัวแทนของตนเอง (บันทึกคำบรรยายหน้า 169-170)

ถามข้อ 20. นายแดงเป็นเจ้าของร้านขายเครื่องเรือน มีนายดำเป็นคนขับรถส่งของประจำร้าน วันหนึ่งนายแดงไม่อยู่ นายขาวลูกค้า ได้ขอซื้อเครื่องเรือน นายดำดีโอกาสขายเครื่องเรือนแทนนายแดงไป พร้อมทั้งได้นำเครื่องเรือนบรรจุรถขับจะไปส่งให้นายขาว ระหว่างทาง นายดำได้ขับรถชนนางเขียวบาดเจ็บสาหัส เมื่อกลับจากส่งของดังกล่าวแล้ว นายดำได้แจ้งเรื่องให้นายแดงทราบทั้งหมด

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

นายแคงทราบแล้วก็นิ่งเฉยเสีย มิได้แสดงอาการท้วงติงอย่างใด ต่อมานางเขียวได้เรียกร้องให้นายแคงรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายที่ดูคนายคำชำบรดชนนางเขียวสาหัส เช่นนี้ นายแคงจะปฏิเสธความรับผิดชอบได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
(คำถามข้อสอบได้ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 20. อาจถือได้ว่า นายแคง ตัวการ ได้ให้สัตยาบันโดยปริยายในการกระทำของนายคำที่ได้ขายของและส่งของแทนตนแล้ว เพราะเมื่อทราบเรื่องราวที่ตัวแทนขายของและส่งของแทนตนจนได้ชำบรดชนนางเขียว ก็ควรจะได้ท้วงติงเสียแต่ตอนนั้น ไม่ควรนิ่งเฉย การนิ่งโดยปกติไม่ถือว่าเป็นการยอมรับก็จริง แต่ถ้านิ่งในสิ่งที่ไม่ควรนิ่งแล้ว ก็ต้องถือว่ารับ เรื่องนี้ นายแคง ตัวการ ไม่ควรนิ่ง แต่กลับนิ่ง จึงต้องถือว่ารับหรือให้สัตยาบันโดยปริยายในการกระทำของนายคำ ตัวแทน นายแคง ตัวการ จึงต้องผูกพันในผลการกระทำของนายคำ ตัวแทน ดังที่ ป.พ.พ. มาตรา 823 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่า ย่อมไม่ผูกพันตัวการ **เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น**” และโดยนัยมาตรา 823 ที่ถือว่านายคำเป็นตัวแทนได้รับมอบหมายให้ขายและส่งของนี้เอง นายแคง ตัวการ จึงต้องรับผิดชอบในละเมิดอันตัวแทนได้กระทำไป ในระหว่างทำการตามทางการที่มอบหมายนั้น (ป.พ.พ. มาตรา 425, 427) ซึ่งก็ปรากฏข้อเท็จจริงตามอุทธรณ์แล้วว่า การละเมิดของนายคำที่ชำบรดชนนางเขียวเป็นการละเมิดในระหว่างทำการตามทางการที่มอบหมาย เพราะชำบรดชนนางเขียวขณะส่งของ ซึ่งเป็นการกระทำตามที่นายแคงมอบหมาย นายแคงจึงปฏิเสธความรับผิดชอบไม่ได้ ต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่นางเขียวไป (บันทึกคำบรรยาย ฯ หน้า 205)

ถามข้อ 21. นายโก เจ้าของร้านขายกล้วยเตี๋ย ต้องการคนรับใช้ เพื่อช่วยล้างชาม จึงขอให้นางเขียวช่วยหาคนรับใช้ โดยตกลงกับนางเขียวว่าจะให้รางวัลค่าหาคนรับใช้ 200 บาท นางเขียวทราบว่า นางสาวกรอยอยากหางานทำ จึงไปแจ้งให้นางสาวกรอยทราบ พร้อมทั้งรับจะพานางสาวกรอยไปพบนายโก เพื่อจะได้

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ว่าจ้างกันทำงานต่อไป โดยขอค่าพาพบว่าจ้าง 300 บาท นางสาวกรวยตกลง
ด้วย เมื่อนางเกี่ยวพานางสาวกรวยไปพบกับนายโกแล้ว นายโกก็ตกลงว่าจ้าง
ให้นางสาวกรวยทำงานรับใช้ในร้านของตน แต่นางสาวกรวยทำงานได้เพียง
7 วัน ก็ทงานหนักไม่ไหว ได้ลาออกไป ดังนั้น นางเกี่ยวจะเรียกร้องให้
นายโกและนางสาวกรวยชำระเงินตามที่ตกลงไว้กันได้เพียงใด หรือไม่ เพราะ
เหตุใด

(คำถามข้อสอบได้ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2517)

ตอบข้อ 21. โดยนัย ป.พ.พ. มาตรา 845 นายหน้าเพียงซึ่งหรือจัดการให้บุคคลใดได้เข้า
ทำสัญญากันสำเร็จ ก็มีสิทธิได้ค่าบำเหน็จนายหน้าแล้ว และโดยนัยมาตรา 847
ที่นายหน้าไม่มีสิทธิได้ค่าบำเหน็จ ถ้าทำการให้บุคคลภายนอก หรือรับค้ำประกัน
จะให้ค่าบำเหน็จจากบุคคลภายนอกนั้น ก็เฉพาะกิจการที่เป็นการฝ่าฝืนต่อ
การที่นายหน้าเข้ารับทำหน้าที่ เท่านั้น

ข้อเท็จจริงตามอุทธรณ์ จะเห็นได้ว่า นางเกี่ยวได้จัดการซึ่งหรือให้นายโก
และนางสาวกรวยได้เข้าทำสัญญากันสำเร็จแล้ว นางเกี่ยวจึงชอบที่จะได้ค่า
นายหน้าตามมาตรา 845 โดยมีหลักต้องคำนึงว่า เขาจะปฏิบัติตามสัญญากัน
ต่อไปเพียงไรหรือไม่ (เทียบฎีกาที่ 443/2461, 232/2476, บันทึกคำบรรยาย ฯ
หน้า 259-261) และการที่นางเกี่ยวจะเรียกค่านายหน้าจากทั้งนายโกและ
นางสาวกรวยนั้นก็ไม่มีปรากฏว่า เป็นการฝ่าฝืนต่อการที่นายหน้าเข้ารับทำหน้าที่
อันจะทำให้ไม่มีสิทธิได้ค่าบำเหน็จตามมาตรา 847 อย่างไรก็ดี นางเกี่ยวจึงชอบ
ที่จะได้รับบำเหน็จค่านายหน้าทั้ง 2 ทาง ก็จากนายโก 200 บาท และจาก
นางสาวกรวย 300 บาท ตามที่ตกลงกัน (ฎีกาที่ 144/2467, บันทึกคำบรรยาย ฯ
หน้า 253-254, 267)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาค 1 ปีการศึกษา 2518

- ข้อ 1. นายเสกรักนางสาวสรรภางค์ ๆ ต้องการเงินหนึ่งแสนบาท นายเสกจึงมาขอร้องให้ท่านออกเงินยืมให้นางสาวสรรภางค์ไปก่อน โดยสัญญาด้วยวาจาว่า อีก 2 – 3 เดือนจะนำเงินแสนบาทมาใช้คืนให้ ท่านทำตามที่นายเสกขอ ครั้นครบกำหนด 3 เดือนแล้ว นายเสกไม่นำเงินมาใช้คืนให้ ท่านจะฟ้องร้องนายเสกได้หรือไม่ เพราะเหตุใด
- ข้อ 2. มีกรณีใดบ้างหรือไม่ ที่ตัวแทนต้องรับผิดชอบหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ
- ข้อ 3. นายเทิดมอบเงินห้าแสนบาทให้นายภูมินำไปชำระราคาที่ดินซึ่งนายเทิดได้ตกลงซื้อและวางมัดจำไว้กับนายศรีแล้วครึ่งหนึ่งของราคาทั้งหมด เมื่อนายศรีได้รับเงินอีกครึ่งหนึ่งจากนายภูมินำแล้ว ก็โอนที่ดินใส่ชื่อนายภูมินำเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ แต่นายภูมินำไม่โอนต่อนายเทิดผู้ซื้อที่ดินแปลงนี้ นายเทิดจึงฟ้องนายภูมินำ ๆ ต่อสู้ว่า นายเทิดมิได้มอบอำนาจโดยทำเป็นหนังสือให้ตนไปรับโอนที่ดินแทน ตนจึงมิใช่ตัวแทนของนายเทิด และมีต้องโอนที่ดินให้นายเทิด ดังนี้ นายเทิดจะขอให้บังคับนายภูมินำโอนที่ดินให้แก่ตนได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

แนวคำตอบ

ภาค 1 ปีการศึกษา 2518

- ตอบข้อ 1.** การที่ท่านทำตามที่นายเสกขอนั้น ถือได้ว่าท่านตกลงรับทำการแทนนายเสก ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 797 เรียกได้ว่าท่านทำแทน หรือเป็นตัวแทนของนายเสก ท่านจึงฟ้องเรียกเงินที่จ่ายให้นางสาวสรรรางค์ คืนจากนายเสกได้ตามมาตรา 816 กรณีไม่ใช่เรื่องกู้ยืม แต่เป็นเรื่องเงินทดรอง ซึ่งตัวแทนจ่ายไปในการกระทำการตามหน้าที่ จึงไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็ฟ้องร้องบังคับคดีกันได้ (ฎีกาที่ 49/2491, ที่ 107/2499, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า (23), (24)).
- ตอบข้อ 2.** ว่าด้วยหลักแล้ว ตัวแทนไม่ต้องชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ แต่มีข้อยกเว้นในเรื่องตัวแทนค้าต่าง ๆ เกี่ยวกับการเป็นตัวแทนฐานประกันอย่างใดอย่างหนึ่งในสามอย่างดังต่อไปนี้ ที่ตัวแทนค้าต่างจะต้องรับผิดชอบชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ ในเมื่อบุคคลภายนอกไม่ชำระหนี้ให้กับตัวการ คือ
1. ได้มีข้อกำหนดในสัญญาตัวแทนนั้นเองว่า ตัวแทนค้าต่างยอมที่จะชดใช้หนี้ให้กับตัวการแทนบุคคลภายนอก
 2. มีปริยายแต่ทางการที่ตัวการกับตัวแทนประพฤติต่อกันว่า ตัวแทนค้าต่างยอมรับที่จะชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ
 3. มิใช่เป็นเรื่องที่ประพฤติต่อกันระหว่างตัวแทนตัวการ แต่เป็นเรื่องที่มีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่า ตัวแทนค้าต่างจะต้องยอมชำระหนี้แทนบุคคลภายนอกให้กับตัวการ (ป.พ.พ. มาตรา 838, คำบรรยายฯ หน้า 238 – 239).
- ตอบข้อ 3.** กรณีนี้เป็นเรื่องนายภูมิได้รับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินไว้ในฐานะเป็นตัวแทนโดยชัดแจ้งของนายเทิดตัวการ นายเทิดจึงฟ้องบังคับนายภูมิให้ออนที่ดินนั้นแก่ตนได้ เพราะเป็นเรื่องเรียกประโยชน์คืนจากตัวแทนซึ่งตัวแทนมีหน้าที่จะต้องคืนแก่ตัวการอยู่แล้ว ตามมาตรา 810 การตั้งตัวแทนไปรับโอนกรรมสิทธิ์ที่ดินเช่นนี้ไม่จำเป็นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือเพราะกรณีไม่ต้องด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 798 ที่บัญญัติว่า กิจการใดโดยกฎหมายให้ทำเป็นหนังสือ

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

สื่อ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย มาตรา 798 นั้น
ว่าโดยหลักแล้ว เป็นบทบัญญัติคุ้มครองบุคคลภายนอก แต่กรณีตามปัญหา
เป็นการฟ้องร้องกันเองระหว่างตัวแทนกับตัวการเท่านั้น นายภูมิตัวแทนจึงยก
เรื่องแบบตามมาตรา 798 ขึ้นมายันนายเทิดตัวการเพื่อปฏิเสธไม่ยอมโอนที่ดิน
ซึ่งความจริงตนได้รับไว้ในฐานะตัวแทนให้แก่ตัวการหาได้ไม่ (คำพิพากษาฎีกา
ที่ 640/2489, ที่ 1404-1405/2510, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 50-51).

การสอบไล่ภาค 2 ปีการศึกษา 2518

- ข้อ 1. นายโก๋ ปลอมลายมือชื่อของนายไข่ ในหนังสือมอบอำนาจให้ไปโอนขายที่ดิน โดย นายไข่ทราบที่อยู่แล้วถึงการที่นายโก๋ได้ปลอมลายมือชื่อของตน และโดยกิริยาอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ทำให้บุคคลภายนอกผู้ติดต่อกับนายโก๋หลงเชื่อ หรือเข้าใจว่า ลายเซ็นนั้นเป็นลายเซ็นอันแท้จริงของนายไข่ บุคคลภายนอกจึงได้ทำการซื้อที่ดินนั้นไป เช่นนี้ นายไข่จะนำความมาฟ้องร้องยังศาล ขอให้เพิกถอนการโอนดังกล่าวได้หรือไม่เพราะเหตุใด.
- ข้อ 2. นายแดงเป็นเจ้าของนายดำอยู่ 800 บาท นายดำจะชำระหนี้รายนี้โดยมอบนาฬิกาไซโก้ให้นายแดงไปขายในฐานะเป็นตัวแทนของนายดำ แล้วเอาเงินที่ขายได้นั้นชำระหนี้แก่นายแดง เช่นนี้ เมื่อนายดำมอบอำนาจให้นายแดงเอานาฬิกาไปขายเพื่อชำระหนี้แล้ว นายดำจะถอนอำนาจนายแดงได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.
- ข้อ 3. นาย ก. มีอาชีพขายวิทยุโทรทัศน์ นาย ข. มาขอซื้อโทรทัศน์ที่ร้านของนาย ก. ปรากฏว่าที่ร้านนาย ก. ไม่มีโทรทัศน์ขนาดที่นาย ข. ต้องการ แต่นาย ก. ทราบว่า ที่ร้านนาย ค. ซึ่งอยู่ข้างเคียงกันมีขนาดที่นาย ข. ต้องการ จึงอาสาซื้อให้นาย ข. เป็นการเอาใจลูกค้า นาย ข. จึงมอบให้นาย ก. ซื้อให้ เมื่อนาย ก. ซื้อมาให้ให้นาย ข. แล้วเช่นนี้ นาย ก. จะเรียกบำเหน็จค่าซื้อโทรทัศน์นั้นจากนาย ข. ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.

แนวคำตอบ

ภาค 2 ปีการศึกษา 2518

- ตอบข้อ 1. แม้ใบมอบอำนาจจะเป็นใบมอบอำนาจปลอม ซึ่งตามปกติจะอ้างเอามาเป็นประโยชน์อย่างใดไม่ได้ก็ตาม แต่ตามอุทาหรณ์ไม่มีความจำเป็นต้องพิจารณาถึงใบมอบอำนาจนี้ว่าจะใช้ได้หรือไม่ เพราะข้อเท็จจริงตามเรื่องนี้อ้างกล่าวได้ว่า นายไก่อเป็นตัวแทนของนายไข่ ในการขายที่ดินให้กับบุคคลภายนอกแล้ว โดยนายไก่อเป็นตัวแทนเชิด ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 821 ที่ว่า “บุคคลผู้ใดเชิดบุคคลอีกคนหนึ่งออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี รู้แล้วยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่งเชิดตัวเขาเองออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกผู้สุจริตเสมือนว่าบุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเป็นตัวแทนของตน” เมื่อนายไก่อเป็นตัวแทนเชิดของนายไข่ และบุคคลภายนอกรับโอนที่ดินไปโดยสุจริต กล่าวคือ เข้าใจว่านายไก่อเป็นตัวแทนของนายไข่ เช่นนี้นายไข่ เจ้าของที่ จึงถูกปิดปากมิให้ได้เถียงบุคคลภายนอก โดยจะนำความมาฟ้องร้องขอให้ศาลสั่งเพิกถอนการโอนนั้นไม่ได้ (บันทึกคำบรรยายหน้า 87-88)
- ตอบข้อ 2. จริงอยู่ แม้ ป.พ.พ. มาตรา 827 จะบัญญัติเป็นหลักไว้ว่า ตัวการจะถอนอำนาจตัวแทนเสียในเวลาใด ๆ ก็ได้ทุกเมื่อ แต่ก็มีข้อยกเว้นอยู่บ้างบางประการ และข้อที่ว่า “สัญญาตัวแทนเพื่อประโยชน์ของตัวเอง” ก็เป็นข้อยกเว้นข้อหนึ่งซึ่งตรงกับข้อเท็จจริงตามอุทาหรณ์นี้ กล่าวคือ การที่นายดำมอบอำนาจให้นายแดงขายนาฬิกาเพื่อนำเงินมาใช้หนี้แก่นายแดงนี้ เป็นสัญญาตัวแทนเพื่อประโยชน์ของตัวเอง จึงเข้าข้อยกเว้นที่ว่า ตัวการถอนอำนาจตัวแทนไม่ได้ สำหรับเหตุผลข้อกฎหมายที่ว่า เหตุใดจึงถอนอำนาจตัวแทนไม่ได้ในเมื่อเป็นสัญญาตัวแทนเพื่อประโยชน์ของตัวเอง ก็มี ป.พ.พ. มาตรา 5 บัญญัติสนับสนุนไว้ว่า “ในการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดี ท่านว่าบุคคลทุกคนต้องกระทำโดยสุจริต” จะเห็นได้ว่า ถ้าเปิดโอกาสให้ตัวการถอนอำนาจในลักษณะเช่นนี้ ก็เท่ากับเปิดโอกาสให้ตัวการใช้สิทธิโดยไม่สุจริต ซึ่งย่อมทำไม่ได้ เพราะขัดกับหลักกฎหมายดังกล่าวนี้ นายดำจึงถอนอำนาจนายแดงไม่ได้ (บันทึกคำบรรยายหน้า 209-210).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ตอบข้อ 3. กรณีนี้ นาย ก. ไม่ใช่ตัวแทนค้าต่างของ นาย ข. แต่อย่างใด เพราะเป็นการทำแทน นาย ข. เพียงชั่วคราวชั่วคราว ไม่ได้มีอาชีพซื้อขายของแทนใคร จึงหาใช้ตัวแทนค้าต่างไม่ เมื่อไม่ใช่ตัวแทนค้าต่าง จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าบำเหน็จ (ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 833) กรณีจะเรียกค่าบำเหน็จตามหลักเรื่องตัวแทนธรรมดา ก็ไม่ปรากฏว่าเข้าเกณฑ์ที่จะเรียกได้ กล่าวคือ นาย ก. ทำแทนเพื่อเอาใจลูกค้า ไม่มีข้อตกลงกันไว้ในสัญญาที่จะให้เรียกได้ ทางการที่คู่สัญญาประพุดติดต่อกันก็ไม่มีปริยายว่าจะให้เรียกได้ และไม่มีธรรมเนียมที่จะให้เรียกได้ (ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 803) นาย ก. จึงเรียกค่าบำเหน็จจาก นาย ข. ไม่ได้ (บันทึกคำบรรยายหน้า 152, 230).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2518

- ข้อ 1. นายสีใช้ให้นายสาซึ่งไม่รู้หนังสือ ไปทำสัญญาแทนตนกับบุคคลภายนอก นายสา จึงได้ไปทำสัญญาต่อบุคคลภายนอกตามที่นายสีมอบหมาย โดยได้เซ็นชื่อผูกพัน ตามสัญญาต่อบุคคลภายนอก ดังนี้ นายสีจะต้องรับผิดชอบผูกพันต่อบุคคลภายนอก ตามสัญญาที่นายสาได้ทำไว้แทนตนหรือไม่ เพราะเหตุใด.
- ข้อ 2. นายเอฟ้องความแทนนายบีโดยมิได้รับมอบอำนาจ นายบีจะให้สัตยาบันการฟ้อง นั้น ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.
- ข้อ 3. นาย ก. ออกเช็คแทนนาย ข. โดยมิได้ระบุว่าทำการแทนนาย ข. ถ้าข้อเท็จจริง ปรากฏว่า พฤติการณ์กริยาอาการความประพฤติหรือการปฏิบัติของนาย ข. ทำให้ บุคคลภายนอกมีมูลอันควรเชื่อหรือสันนิษฐานได้ว่า นาย ก. มีอำนาจออกเช็ค แทนนาย ข. ได้ อย่างหนึ่ง กับไม่มีพฤติการณ์ดังกล่าวของนาย ข. อีกอย่างหนึ่ง ดังนี้ นาย ก. จะต้องรับผิดชอบเช็คต่อบุคคลภายนอกในกรณีใด หรือไม่ เพราะเหตุใด.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

แนวคำตอบ

ภาคฤดูร้อน/2518

- ข้อ 1. แม้ตัวแทนเป็นผู้ไร้ความสามารถ กระทำการตามที่ตัวการมอบหมาย ตัวการยังคงต้องรับผิดชอบผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการที่ตัวแทนกระทำ (ป.พ.พ. มาตรา 799) ตามอุทาหรณ์ นายสาเพียงเป็นผู้ไม่รู้หนังสือเท่านั้น กระทำการตามที่ตัวการมอบหมาย จึงไม่มีปัญหาว่า ตัวการจะต้องรับผิดชอบผูกพันต่อบุคคลภายนอกหรือไม่ นายสีจึงต้องรับผิดชอบผูกพันต่อบุคคลภายนอกตามสัญญาที่นายสาได้ทำไว้แทนตนนั้น กล่าวคือ กรณีเป็นไปตามที่ ป.พ.พ. มาตรา 820 บัญญัติไว้ว่า ตัวการย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลาย อันตัวแทนหรือตัวแทนช่วงได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทนนั่นเอง (คำบรรยายฯ หน้า 30 – 31)
- ข้อ 2. ป.พ.พ. มาตรา 823 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่า ย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น” บทบัญญัติดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า โดยหลักแล้วตัวการย่อมให้สัตยาบันการกระทำที่ตัวแทนได้ทำแทนตนไปนั้นได้ แม้ได้กระทำไปโดยปราศจากอำนาจ หรือทำนอกทำเหนือขอบอำนาจ ตัวการก็ย่อมให้สัตยาบันได้ และเมื่อให้สัตยาบันแล้วตัวการก็ต้องผูกพันรับผิดชอบ แต่ก็มิได้หมายความว่า หลักนี้ไม่มีข้อยกเว้นเสียเลย และข้อที่ว่า **จะให้สัตยาบันให้มีผลย้อนหลังเพื่อจะได้มีสิทธิฟ้องเขา นั้น ทำไม่ได้** หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง จะให้สัตยาบันเพื่อให้ฟ้องที่ไม่มีอำนาจกลายเป็นฟ้องที่ถูกต้องไม่ได้ ดังอุทาหรณ์นี้ ก็เป็นข้อยกเว้นข้อหนึ่ง เมื่อเช่นนี้ นายสีจึงให้สัตยาบันการฟ้องนั้นไม่ได้ เพราะนอกจากจะเข้าข้อยกเว้นนี้แล้ว ยังมีเหตุผลด้วยว่า ที่ห้ามไม่ให้ให้สัตยาบันในกรณีนี้เพราะเกรงว่าจะทำให้คู่ความฝ่ายตรงข้ามเสียเปรียบทางรูปคดี (ฎีกาที่ 823 – 825/2496, ที่ 723 – 724/2502, ที่ 925/2503, และที่ 1071/2504, คำบรรยายฯ หน้า 90, (36), (40), – (42)).
- ข้อ 3. ป.พ.พ. มาตรา 900 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน ย่อมจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตั๋วเงินนั้น” และมาตรา 901 บัญญัติว่า “ถ้าบุคคลใดลงลายมือชื่อของตนในตั๋วเงิน และได้เขียนแกลงว่ากระทำการแทน

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

บุคคลอีกคนหนึ่งไซ้ ท่านว่า บุคคลคนนั้นย่อมเป็นผู้รับผิดชอบตามความในตัวเงินนั้น”
เนื่องจากเช็คเป็นตั๋วเงิน (ป.พ.พ. มาตรา 898) จึงอยู่ในบังคับของ ป.พ.พ. มาตรา 900 และ 901 ดังกล่าวด้วย

เพราะฉะนั้น ว่าโดยหลักแล้ว ผู้ที่ออกเช็คแทนผู้อื่นโดยไม่ได้เขียนแถลงว่า ออกเช็คแทนผู้ใด ผู้ที่ออกเช็คนั้นจะต้องรับผิดชอบตามความในเช็คต่อบุคคลภายนอก แต่ก็มีข้อยกเว้นว่า แม้จะออกเช็คโดยไม่ได้ระบุว่า ออกแทนผู้ใด ผู้ออกเช็คไม่ต้องรับผิดชอบ ถ้ากรณีเข้าเกณฑ์ดังที่บัญญัติไว้ในกฎหมายตัวแทนว่า “บุคคลผู้ใดขีดบุคคลอีกคนหนึ่งออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี รู้แล้วยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่งขีดตัวเขาเองออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี ท่านว่า บุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกผู้สุจริตเสมือนว่าบุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเป็นตัวแทนของตน” (ป.พ.พ. มาตรา 821) และ “ถ้าตัวแทนทำการอันใดเกินอำนาจตัวแทน แต่ทางปฏิบัติของตัวการทำให้บุคคลภายนอกมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่า การอันนั้นอยู่ภายในขอบอำนาจของตัวแทนไซ้ ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตราก่อนนี้เป็นบทบังคับแล้วแต่กรณี” (ป.พ.พ. มาตรา 822)

เพราะฉะนั้น ตามอุทาหรณ์กรณีแรก จึงวินิจฉัยได้ว่า การที่นาย ก. ออกเช็คแทนนาย ข. แม้ไม่ได้ระบุว่าทำการแทนนาย ข. นาย ก. ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะการประพฤติปฏิบัติของนาย ข. ทำให้บุคคลภายนอกมีมูลอันสมควรเชื่อว่าการออกเช็ค นั้นอยู่ในอำนาจของนาย ก. จึงเข้าข้อยกเว้นดังกล่าว ซึ่งยังผลให้นาย ข. จำต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก หากนาย ก. ไม่ (ฎีกาที่ 630/2500, และที่ 715/2500, คำบรรยายฯ หน้า 174 - 177)

ส่วนกรณีหลัง ไม่ปรากฏพฤติการณ์ของนาย ข. ว่าได้กระทำให้นุคคลภายนอกมีมูลอันสมควรเชื่อว่า นาย ก. มีอำนาจออกเช็คแทนตนได้อย่างไร จึงไม่อาจนำหลักเกณฑ์ ป.พ.พ. มาตรา 821, 822 มาอ้างเพื่อเป็นข้อยกเว้นให้ตนไม่ต้องรับผิดชอบ นาย ก. จึงต้องรับผิดชอบตามเช็คต่อบุคคลภายนอกดังที่บัญญัติไว้เป็นหลักทั่วไป ใน ป.พ.พ. มาตรา 900 วรรคแรก และ 901 นั้นเอง (ฎีกาที่ 799/2510, และที่ 475/2514, คำบรรยายฯ หน้า 177 - 178).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาค 1 ปีการศึกษา 2519

- ข้อ 1. นายแดงกู้เงินนายแผ่นไป 20,000 บาท โดยทำหนังสือสัญญากู้ไว้เป็นหลัก-
ฐาน นายแผ่นทวงเงินนายแดง นายแดงขอร้องให้นายดำซึ่งเป็นเพื่อนกันช่วยออก
เงินชำระหนี้แทนไปก่อน นายดำเห็นแก่เพื่อน จึงยอมออกเงิน 20,000 บาท ชำระ
หนี้ให้นายแผ่นแทนนายแดงไป โดยไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือในเรื่องออกเงินชำระ
หนี้แทนกันระหว่างนายดำกับนายแดงแต่อย่างใด ต่อมานายแดงไม่ใช้เงินคืนให้
นายดำ นายดำจะมีทางฟ้องเรียกเงิน 20,000 บาท ที่ได้ออกแทนไป คืนจากนาย
แดง พร้อมด้วยดอกเบี้ยนับแต่วันที่ได้ออกเงินแทนไปด้วยได้หรือไม่.
- ข้อ 2. นายขาวลงลายมือชื่อในแบบพิมพ์หนังสือมอบอำนาจของกรมที่ดิน มอบให้
นายน้ำเงินน้องชายไว้โดยไม่กรอกข้อความ เพื่อให้ให้นายน้ำเงินไปทำการขอออกใบ
แทนโฉนดต่อกรมที่ดิน เนื่องจากโฉนดเดิมชำรุดมาก แต่นายน้ำเงินกลับนำใบมอบ
อำนาจนั้นไปกรอกข้อความว่าเป็นว่านายขาวมอบอำนาจให้จำนอง แล้วนำที่ดินตาม
โฉนดนั้นไปจดทะเบียนจำนองนางคืนไว้เป็นเงินสองแสนบาท นางคืนรับจำนองไว้
โดยสุจริต ดังนี้ นายขาวจะต้องผูกพันตามสัญญาจำนองที่นายน้ำเงินทำไปโดยเกิน
อำนาจนั้นหรือไม่.
- ข้อ 3. นายเอ นายบี และนายซี เป็นเพื่อนกัน นายบีทราบว่านายเอมีที่ดินจะขาย
ส่วนนายบีก็ต้องการจะซื้อที่ดินของนายเอ แต่เกรงว่าราคาที่ดินจะแพงเกินไป
ด้วยความไม่แน่ใจจึงไปขอคำปรึกษาจากนายซีว่าตนควรจะซื้อที่ดินนั้นจากนายเอ
หรือไม่ นายซีให้คำแนะนำและสนับสนุนให้นายบีซื้อไว้ นายบีจึงได้ไปพบนายเอ
และทั้งสองก็ตกลงซื้อขายที่ดินกัน ดังนี้ นายซีจะเรียกค่านายหน้าในการนี้จากใคร
ได้บ้างหรือไม่.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

แนวคำตอบ

ภาค 1/2519

ข้อ 1. แม้จะอ้างว่าการชำระหนี้เงินกู้รายนี้จะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ (ป.พ.พ. มาตรา 653 วรรค 2) การตั้งตัวแทนเพื่อชำระหนี้จึงต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย (ป.พ.พ. มาตรา 798) ก็คงอ้างไม่ได้ เพราะมอบให้ชำระหนี้เท่านั้น **ไม่ได้มอบให้ไปทำหลักฐานเป็นหนังสือแทนตนแต่อย่างใด** ประกอบกับการฟ้องร้องตามอุทธรณ์ เป็นการฟ้องร้องกันเองระหว่างตัวแทนกับตัวการ มิได้เกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก กรณีจึงต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ก็ถือว่านายคำเป็นตัวแทนของนายแดงตัวการได้ (ฎีกาที่ 1404,1405/2510, คำบรรยายฯ หน้า 50-51) ในเมื่อตัวการได้มอบหมายเพื่อให้ตัวแทนจัดทำกิจการแทนตนต่อบุคคลที่สาม และตัวแทนก็ได้ตกลงด้วยเช่นนั้น (ป.พ.พ. มาตรา 797, ฎีกาที่ 1980/2505, คำบรรยายฯ หน้า (6)-(7)) และเมื่อนายคำตัวแทนได้จัดทำกิจการตามที่นายแดงตัวการมอบหมาย แล้วในการจัดทำกิจการดังกล่าวด้วยความจำเป็น ตัวแทนจึงได้ออกเงินทดรองไปเช่นนั้น นายคำตัวแทนจึงฟ้องเรียกเงิน 20,000 บาทพร้อมทั้งดอกเบี้ยนับตั้งแต่วันที่ได้ออกเงินทดรองไปนั้นคืนจากนายแดงตัวการได้โดยอาศัย ป.พ.พ. มาตรา 816 (ฎีกาที่ 49/2491, ที่ 107/2499, และที่ 319/2510, คำบรรยายฯ หน้า 141, 142, (23)-(24)), คำถาม-แนวตอบข้อ 7, และ 22)

ข้อ 2. ด้วย ป.พ.พ. มาตรา 821 บัญญัติว่า บุคคลผู้ใดเช็ดบุคคลอีกคนหนึ่ง ออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี รู้แล้วยอมให้บุคคลอีกคนหนึ่งเช็ดตัวเอง ออกแสดงเป็นตัวแทนของตนก็ดี ท่านว่า บุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบบุคคลภายนอกผู้สุจริตเสมือนว่าบุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเป็นตัวแทนของตน และมาตรา 822 บัญญัติว่า ถ้าตัวแทนทำการอันใดเกินอำนาจตัวแทน แต่ทางปฏิบัติของตัวการทำ ให้บุคคลภายนอกมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการอันนั้นอยู่ภายในขอบอำนาจของตัวแทนไซ้ ท่านให้ใช้บทบัญญัติมาตราก่อนนี้เป็นบทบังคับ แล้วแต่กรณี

กรณีตามอุทธรณ์จะเห็นได้ว่า ทางปฏิบัติของนายขาวเองทำให้นางดิน บุคคลภายนอกผู้สุจริตมีมูลเหตุอันสมควรจะเชื่อว่าการงานที่ดินของนายขาว อันเป็นการทำการเกินอำนาจนั้น เป็นการกระทำภายในขอบอำนาจของนายน้ำเงิน

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ตัวแทนนายขาวตัวการจึงต้องผูกพันตามสัญญาจ้างอนันตาม ป.พ.พ. มาตรา 822 ดังกล่าว (ฎีกาที่ 491/2492 และที่ 580/2507, คำบรรยายฯ หน้า (78)-(79) และ หน้า 172, (26)-(27) ตามลำดับ, คำถาม-แนวตอบ ข้อ 17)

- ข้อ 3. นายซีเรียกค่านายหน้าจากใครไม่ได้เลย เพราะบุคคลผู้มีสิทธิได้ค่านายหน้า นายหน้านั้นจะต้องอยู่ในหลักเกณฑ์ตามที่ ป.พ.พ. มาตรา 845 บัญญัติไว้ ที่ว่า “บุคคลผู้ใดตกลงจะให้ค่านายหน้าแก่นายหน้าเพื่อที่ซีช่องให้ได้เข้าทำสัญญากันก็จัดการให้ได้ทำสัญญากันก็ดี ท่านว่าบุคคลผู้นั้นจะต้องรับผิดชอบใช้ค่านายหน้าก็ต่อเมื่อสัญญานั้นได้ทำกันสำเร็จเนื่องแต่ผลแห่งการที่นายหน้าได้ซีช่องหรือจัดการนั้น...” แต่พฤติการณ์ตามอุทธรณ์นี้ ปรากฏว่า นายบู้รู้จักนายเอ และรู้มาก่อนแล้วด้วยว่า นายเอต้องการจะขายที่ดิน การที่นายซีแนะนำสนับสนุนให้นายบู้ซื้อที่ดินของนายเอ นั้น จึงถือไม่ได้ว่าเป็นผู้ซีช่องหรือจัดการให้เขาได้เข้าทำสัญญากัน นายซีจึงไม่ใช่ นายหน้าในการนี้ ย่อมไม่มีสิทธิได้ค่านายหน้าตาม ป.พ.พ. มาตรา 845 ดังกล่าว (คำบรรยายฯ หน้า 252)

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาค 2 ปีการศึกษา 2519

- ข้อ 1. นายดอกดินมอบให้นางชูศรีเป็นตัวแทนไปซื้อตู้เย็นจากนายต็อก นายต็อกขายตู้เย็นให้นายดอกดินโดยผ่านนางชูศรีมาในราคา 8,000 บาท และได้ส่งมอบตู้เย็นให้นางชูศรีรับไปแทนนายดอกดินแล้ว ต่อมานายดอกดินไม่ชำระราคา อ้างว่าการตั้งตัวแทนไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ ดังนี้ ให้ท่านวินิจฉัยว่า นายดอกดินและนางชูศรีจะต้องรับผิดชอบหนี้ค่าตู้เย็น 8,000 บาทนั้นให้นายต็อกหรือไม่.
- ข้อ 2. นายรามสุร ทำหนังสือมอบอำนาจให้นายคำแหง เป็นตัวแทนไปทำสัญญาและจดทะเบียนจำนองที่ดินของนายรามสุรไว้กับธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งเป็นเงินห้าแสนบาท ต่อมาธนาคารผู้รับจำนองประสงค์จะบังคับจำนอง ธนาคารจะมีหนังสือบอกกล่าวบังคับจำนองไปยังนายคำแหงได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.
- ข้อ 3. นาย ก. มีอาชีพขายตู้เย็น เครื่องปรับอากาศ วิทยุ โทรทัศน์ เครื่องขยายเสียง เต้าไฟฟ้า เตาแก๊ส และอื่น ๆ อีกทำนองเดียวกัน นาย ข. มาขอซื้อตู้เย็นที่ร้านของนาย ก. ปรากฏว่าที่ร้านนาย ก. ไม่มีขนาดที่นาย ข. ต้องการ แต่นาย ก. ทราบว่าที่ร้านนาย ค. ซึ่งอยู่ข้างเคียงกันมีขนาดที่นาย ข. ต้องการจึงอาสาซื้อให้นาย ข. เป็นการเอาใจลูกค้า นาย ข. จึงมอบให้นาย ก. ซื้อให้ เมื่อนาย ก. ซื้อมาให้นาย ข. แล้วเช่นนี้ นาย ก. จะเรียกบำเหน็จค่าซื้อตู้เย็นนั้นจากนาย ข. ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

แนวคำตอบ

ภาค 2/2519

- ข้อ 1. ป.พ.พ. มาตรา 798 บัญญัติว่า “กิจการอันใดท่านบังคับไว้โดยกฎหมายว่า
ต้องทำเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อกิจการอันนั้นก็ต้องทำเป็นหนังสือด้วย”
“กิจการอันใดท่านบังคับไว้ว่าต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ การตั้งตัวแทนเพื่อ
กิจการอันนั้นก็ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือด้วย”
 การซื้อขายผู้เขียนตามอุทาหรณ์นี้ เป็นการซื้อขายสังหาริมทรัพย์ราคาตั้งแต่
500 บาทขึ้นไป ไม่จำเป็นจะต้องมีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือ
ชื่อผู้รับผิดชอบเป็นสำคัญ จึงจะฟ้องร้องบังคับคดีกันได้เท่านั้น เพียงได้ชำระหนี้บาง
ส่วน กฎหมายก็ยอมให้ฟ้องร้องบังคับคดีกันได้แล้ว โดยไม่ต้องมีหลักฐานเป็น
หนังสือลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิด เมื่อชำระหนี้กันทั้งหมด (ผู้ซื้อได้รับของ
ไปแล้ว) จึงไม่มีปัญหาว่าจะฟ้องร้องกันได้หรือไม่ เมื่อเป็นเรื่องที่ฟ้องร้องกันได้โดย
ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ (ป.พ.พ. มาตรา 456 วรรคท้าย) การตั้งตัวแทนเพื่อ
การซื้อขายในลักษณะดังกล่าวก็ไม่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือตามมาตรา 798 ด้วย
(ฎีกาที่ 1805-1806/2506, ที่ 489/2509, คำบรรยายฯ หน้า (26) (29) (30))
นายดอกดินจะอ้างเอาการไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือในการตั้งตัวแทนมาเป็นข้ออ้าง
เพื่อปฏิเสธความรับผิดชอบได้ไม่
 นายดอกดินเป็นตัวแทน ต้องรับผิดชอบในการซื้อขายผู้เขียนที่นางชูศรีได้ทำแทน
ตน ฉะนั้น นายดอกดินจึงต้องรับผิดชอบใช้หนี้ค่าผู้เขียน 8,000 บาท ให้นายต็อก
 ส่วนนางชูศรีเป็นตัวแทน ไม่ต้องรับผิดชอบต่อคนภายนอก เมื่อตนได้ทำไปภายใน
ขอบอำนาจของตัวแทน (มาตรา 820).
- ข้อ 2. ธนาคารจะบอกกล่าวบังคับจำนองไปยังนายคำแหงไม่ได้ ไม่มีผลไปถึง
นายรามสูร เพราะนายคำแหงได้รับมอบอำนาจให้ทำการจำนองเท่านั้น นายคำแหง
ไม่ได้รับมอบอำนาจ ให้รับคำบอกกล่าวบังคับจำนองแทนด้วย ที่กล่าวได้เช่นนี้
เพราะว่าตาม ป.พ.พ. มาตรา 800 ตัวแทนได้รับมอบอำนาจแต่เฉพาะการ จะทำได้
เพียงในสิ่งที่จำเป็นเพื่อให้กิจการอันเขาได้มอบหมายแก่ตนนั้นสำเร็จลุล่วงไปเท่า
นั้น (คำพิพากษาฎีกาที่ 750/2504, คำบรรยายฯ หน้า (31) (32)).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

- ข้อ 3. กรณีนี้ นาย ก. ไม่ใช่ตัวแทนค้าต่างของนาย ข. แต่อย่างใด เพราะเป็นการทำแทนนาย ข. เพียงชั่วคราวชั่วคราว ไม่ได้มีอาชีพซื้อขายของแทนใคร จึงไม่ใช่ตัวแทนค้าต่างไม่ เมื่อไม่ใช่ตัวแทนค้าต่าง จึงไม่มีสิทธิเรียกค่าบำเหน็จ (ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 833) ครั้นจะเรียกค่าบำเหน็จตามหลักเรื่องตัวแทนธรรมดา ก็ไม่ปรากฏว่าเข้าเกณฑ์ที่จะเรียกได้ กล่าวคือ นาย ก. ทำแทนเพื่อเอาใจลูกค้า ไม่มีข้อตกลงกันไว้ในสัญญาที่จะให้เรียกได้ ทางการที่คู่สัญญาประพัตต่อกันก็ไม่มีปรีายว่าจะให้เรียกได้ และไม่มีธรรมเนียมที่จะให้เรียกได้ (ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 803) นาย ก. จึงเรียกค่าบำเหน็จจากนาย ข. ไม่ได้ (บันทึกคำบรรยายฯ หน้า 152, 230).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2519

- ข้อ 1. โจทก์มอบแหวนเพชรให้จำเลยไปเพื่อขายแล้วจำเลยไม่คืน โจทก์จึงฟ้องเรียกให้จำเลยคืนหรือใช้ราคาแหวนเพชรวงนั้น ดังนี้ ถ้าจำเลยต่อสู้ว่าคดีขาดอายุความ 6 เดือน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 671 ว่าด้วยอายุความฝากทรัพย์ ศาลจะรับฟังหรือไม่.
- ข้อ 2. นาย ก. กู้ยืมเงินนาย ข. ไป 5,000 บาท ครั้นถึงกำหนดชำระ นาย ข. ได้มอบให้นาย ค. ไปรับชำระหนี้เงินกู้จากนาย ค. ปรากฏว่านาย ก. ทราบดีว่า นาย ค. เป็นนักเลงการพนัน ถ้ามอบเงินให้ไปก็คงเอาไปเล่นการพนันไม่ถึงมือเจ้าหนี้คือนาย ข. แน่แต่นาย ก. ก็ได้มอบเงินชำระหนี้ไปกับนาย ค. เมื่อนาย ค. ได้รับเงินดังกล่าวแล้วก็ไม่ได้นำไปให้นาย ข. แต่นำไปเล่นการพนันเสียหมด ดังนี้ ถ้านาย ข. มาขอคำปรึกษาจากท่าน ท่านควรแนะนำนาย ข. ให้ดำเนินการอย่างไร เพราะเหตุใด.
- ข้อ 3. นายแดงเป็นเจ้าของที่ดินต้องการจะขายที่ดินของตน แต่ก็พอใจที่จะอยู่เฉยๆ ไม่เสาะหากันซื้อด้วยวิธีใด นายดำอยากได้ที่ดินจึงไปปรึกษานายขาวซึ่งนายขาวทราบมาเองว่านายแดงมีที่ดินตามลักษณะที่นายดำต้องการจึงได้แนะนำพร้อมทั้งพานายดำไปพบนายแดง จนในที่สุด นายดำกับนายแดงตกลงซื้อขายที่ดินดังกล่าวนั้น นายขาวจึงเรียกค่านายหน้าจากนายแดง เช่นนี้ นายแดงจะปฏิเสธค่านายหน้าได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.

แนวคำตอบ

ภาคฤดูร้อน/2519

ข้อ 1. ศาลไม่รับฟัง เพราะกรณีนี้ไม่ใช่เรื่องสัญญาฝากทรัพย์สิน จะนำอายุความฝากทรัพย์สินตาม ป.พ.พ. มาตรา 671 นี้มาใช้ไม่ได้ ประกอบกับการเรียกให้คืนหรือใช้ราคาทรัพย์สินก็ไม่อยู่ในบังคับกฎหมายดังกล่าว (เทียบเคียงได้กับฎีกาที่ 785/2476)

แต่กรณีตามอุทธรณ์นี้เป็นสัญญาตัวแทน และที่กล่าวได้ว่าเป็นสัญญาตัวแทน เพราะโจทก์เป็นตัวการมอบอำนาจให้จำเลยเป็นตัวแทนขายแหวนเพชรให้ตน และจำเลยคือตัวแทนที่ตกลงจะขายให้ (ป.พ.พ. มาตรา 797)

นอกจากนั้น หลักของสัญญาตัวแทนยังมีอีกที่ทำให้เห็นแตกต่างไปจากสัญญาอื่น ๆ ก็คือกรณีจะเป็นเรื่องตัวการตัวแทนได้จะต้องเป็นเรื่องที่ตัวการมอบหมายให้ตัวแทนไปทำกิจการใดต่อบุคคลที่สาม (ฎีกาที่ 1980/2505, บันทึกคำบรรยายฯ หน้า (6)-(7)) ซึ่งข้อเท็จจริงก็ปรากฏชัดว่าโจทก์ตัวการมอบให้จำเลยเป็นตัวแทนไปทำกิจการ (ขาย) ต่อบุคคลที่สามแล้ว จึงเป็นเรื่องสัญญาตัวแทนอย่างแน่นอน

แต่ลักษณะสัญญาตัวแทนไม่ได้กำหนดเรื่องอายุความไว้ จึงต้องใช้อายุความตามหลักทั่วไป คือ 10 ปี ตั้งบัญญัติไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 164 ว่า “อันอายุความนั้น ถ้าไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ท่านให้มีกำหนดสิบปี” (ฎีกาที่ 872/2486) เมื่ออายุความมีกำหนดถึง 10 ปี หายใช้ 6 เดือนไม่ เช่นนี้ ข้อต่อสู้ของจำเลยจึงฟังไม่ขึ้น.

ข้อ 2. ตามข้อเท็จจริงนี้จะเห็นได้ว่า นาย ก. เป็นตัวแทนของนาย ข. เพราะนาย ข. ได้มอบอำนาจให้นาย ก. ไปรับชำระหนี้จากนาย ก. แทนตน และนาย ก. ก็ตกลงจะทำการดั่งนั้นแล้ว (ป.พ.พ. มาตรา 797) เมื่อนาย ก. เป็นตัวแทนของนาย ข. แล้ว นาย ก. ได้ไปรับชำระหนี้จากนาย ก. ตามที่นาย ข. ตัวการมอบหมาย การกระทำของนาย ก. จึงเป็นการกระทำภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน ตัวการคือ นาย ข. จึงมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกก็ือนาย ก. ผู้ชำระหนี้ในกิจการทั้งหลายที่ตัวแทนได้ทำไปภายในขอบอำนาจนั้น มิพักต้องคำนึงว่าบุคคลภายนอกจะสุจริต

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

หรือไม่ (ป.พ.พ. มาตรา 820) ซึ่งย่อหมายถึงความว่า นาย ข. ได้รับชำระหนี้เงินกู้คืนจากนาย ก. แล้ว นาย ข. จึงไม่อาจเรียกร้องเงินคืนจากนาย ก. อีกได้ แต่เนื่องจากนาย ก. เป็นตัวแทนของนาย ข. ดังกล่าวแล้ว และโดย ป.พ.พ. มาตรา 810 ตัวแทนมีหน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินเงินทองตลอดจนสิทธิใดๆ ที่ได้มาในฐานะเป็นตัวแทนให้กับตัวการจงใจ นาย ก. จึงมีหน้าที่ต้องส่งมอบเงินที่รับมาจากนาย ก. ให้กับนาย ข. ทั้งหมด เมื่อนาย ก. ไม่ส่งให้ นาย ข. จึงมีสิทธิเรียกร้องเอาจากนาย ก. ตาม ป.พ.พ. มาตรา 810 ดังกล่าว จึงแนะนำให้นาย ข. เรียกร้องเงินดังกล่าวคืนจากนาย ก. ตัวแทนของตนเท่านั้น (คำบรรยายฯ หน้า 169-170, และฎีกาที่ 42/2477, คำบรรยายฯ หน้า 173).

- ข้อ 3. นายแดงปฏิเสธไม่จ่ายค่านายหน้าให้นายขาวได้ เพราะ ป.พ.พ. มาตรา 845 ผู้ที่ซื้อของเขาได้เข้าทำสัญญาอันจะยังผลให้เกิดสิทธิได้ค่านายหน้านั้น ก็ต่อเมื่อได้มีการตกลงว่าจะให้ค่าบำเหน็จแก่นายหน้า ตามอุทาหรณ์ไม่ปรากฏว่าได้มีการตกลงที่จะให้ค่าบำเหน็จนายหน้าแก่กันเลย ทั้งไม่ปรากฏด้วยว่านายแดงได้มอบหมายให้นายขาวทำการอย่างใดให้แก่ตน กรณีเป็นเรื่องนายขาวทำให้อเอง จึงไม่เข้าเกณฑ์ที่จะถือว่าได้มีการตกลงกันโดยปริยายว่ามีค่าบำเหน็จนายหน้าแก่กัน ตาม ป.พ.พ. มาตรา 846 ด้วย ด้วยเหตุผลข้อกฎหมายดังได้กล่าวมา จึงวินิจฉัยได้ว่า นายแดงย่อมปฏิเสธค่านายหน้านั้นได้ (คำสอนฯ หน้า 251-259).

การสอบไล่ภาค 1 ปีการศึกษา 2520

- ข้อ 1. สิดายื่นคำร้องขอฟ้องคดีแพ่งอย่างคนอนาถา ซึ่งตามกฎหมายจะต้องมีการ
สาบานตัว ให้คำชี้แจงว่า ตนเป็นคนยากจนไม่มีทรัพย์สินพอจะเสียค่าธรรมเนียม
ศาลได้ สิดายจะแต่งตั้งให้รามมาเป็นตัวแทนมาทำการสาบานแทนตนได้หรือไม่.
- ข้อ 2. นายสายหยุดทำการจัดสรรที่ดินขายให้แก่นายประมวล โดยมีข้อสัญญาว่าจะ
ทำถนนผ่านทางไปสู่ทางสาธารณะได้ภายใน 1 ปี แต่ก็ไม่ทำถนนให้ผู้ซื้อตามสัญญา
เสียที นายประมวลจึงฟ้องศาลขอให้บังคับนายสายหยุดจัดการทำถนนตามสัญญา
นายสายหยุดให้การต่อสู้ว่า ที่ดินที่จัดสรรขายให้นั้นเป็นของนางปราณี นาย
สายหยุดทำการจัดสรรในฐานะตัวแทนของนางปราณี นายประมวลชอบที่จะไปฟ้อง
ร้องเอาถือนางปราณีซึ่งเป็นตัวการ
 ทางพิจารณาได้ความว่านายสายหยุดเป็นตัวแทนของนางปราณีจริง แต่สัญญา
ซื้อขายที่ดินทำในนามนายสายหยุดเป็นผู้ขาย มิได้บ่งบอกว่าทำในฐานะตัวแทน
ของนางปราณีแต่อย่างใด และนางปราณีก็ไม่เคยแสดงมาก่อนว่าตนเป็นตัวการที่
แท้จริง
 ให้ท่านวินิจฉัยว่า นายประมวลจะมีสิทธิฟ้องบังคับนายสายหยุดให้ทำถนน
ตามสัญญาหรือไม่.
- ข้อ 3. กรณีที่ตัวแทนทำสัญญาแทนตัวการที่อยู่และมีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ ก็ดี
กรณีที่ตัวแทนกระทำละเมิดขึ้นในระหว่างที่กระทำการเป็นตัวแทนก็ดี ตัวการตัว
แทนจะต้องรับผิดชอบอย่างไรหรือไม่ อธิบายโดยละเอียด.

แนวคำตอบ

ประจำภาค 1 ปีการศึกษา 2520

ตอบข้อ 1. ผู้ที่จะเป็นตัวการได้ต้องมีอำนาจหรือความสามารถที่จะกระทำการตามที่ตนจะตั้งตัวแทนไปทำการนั้นได้ด้วยตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กิจการใดที่ตนสามารถทำได้ด้วยตนเอง ตนก็ตั้งตัวแทนให้ไปทำกิจการนั้นแทนตนได้ แต่มีบางอย่างที่ตนสามารถทำได้ด้วยตนเอง แต่ก็ไม้อาจตั้งตัวแทนไปทำแทนตนได้ อันถือเป็นการข้อยกเว้นของหลักดังกล่าว ข้อยกเว้นที่ว่านี้มีอยู่ 3 ประการด้วยกันคือ

1. เมื่อมีธรรมเนียมประเพณีพิเศษซึ่งเป็นที่เข้าใจกันว่า ไม้อาจจะทำแทนกันได้ หรือ ตามลักษณะแห่งกิจการนั้นเป็นกิจการที่จะต้องทำด้วยตนเอง

2. เมื่อมีบทกฎหมายบังคับไว้ว่าตนจะต้องกระทำการนั้นด้วยตนเอง และ

3. เมื่อความสามารถที่จะทำการนั้น ๆ เป็นเรื่องอันเนื่องมาจากตำแหน่งความสามารถ ฝีมือ หรือความชำนาญ และสิทธิเฉพาะตัวของผู้กระทำการนั้นในอันที่จะกระทำด้วยตนเอง

ตามอุทาหรณ์จะเห็นได้ว่า สีดาจะแต่งตั้งให้รามมาเป็นตัวแทนมาทำการสาบานแทนตนไม่ได้ เพราะการสาบานเป็นกิจการที่ต้องกระทำเองเฉพาะตัว จึงเข้าข้อยกเว้นตามข้อยกเว้นข้อ 1. ตอนท้าย จะตั้งผู้อื่นมาสาบานแทนกันไม่ได้ (ดูคำบรรยายวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า ของ ผศ. มานิช สุทธิวาทีนฤพุมิ ปี พ.ศ. 2519 หน้า 25 - 27).

ตอบข้อ 2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 806 บัญญัติว่า “ตัวการซึ่งมิได้เปิดเผยชื่อจะกลับแสดงตนให้ปรากฏ และเข้ารับเอาสัญญาใด ๆ ซึ่งตัวแทนได้ทำไว้แทนตนก็ได้ แต่ถ้าตัวการผู้ใดได้ยอมให้ตัวแทนของตนทำการออกหน้าเป็นตัวการไซ้ร้ ทำนองว่า ตัวการผู้นั้นหาอาจจะทำให้เสื่อมเสียถึงสิทธิของบุคคลภายนอกอันเขามีต่อตัวแทน และเขาชวนขายได้มาแต่ก่อนที่รู้ว่าเป็นตัวแทนนั้นได้ไม่”

กรณีตามปัญหานี้ แม้ทางพิจารณาจะได้ความว่า นายสายหยุดเป็นตัวแทนของนางปราณีก็จริง แต่นางปราณีตัวการ ได้ยอมให้นายสายหยุดทำการออกหน้าเป็นตัวการตลอดมา สังเกตได้จากในสัญญาซื้อขายนั้นเองก็ได้กระทำกันในนามนายสายหยุดเป็นผู้ขายเอง มิได้บ่งบอกว่าทำแทนใคร ฉะนั้น นางปราณีตัวการ จึงไม่

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

อาจจะทำให้เสื่อมเสียถึงสิทธิของนายประมวล ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกในการที่เขา มีสิทธิตามสัญญา กับนายสายหยุดอยู่ก่อนแล้วที่จะฟ้องบังคับเอา กับนายสายหยุด ตัวแทนตามมาตรา 806 ดังกล่าว นายประมวลจึงมีสิทธิฟ้องบังคับนายสายหยุดให้ ปฏิบัติตามสัญญาได้ (คำพิพากษาฎีกาที่ 88/2512 และคำบรรยายวิชากฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า ของ ผศ. มาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ ปี พ.ศ. 2519 หน้า 38, 40, 78-79, 188-191, (44)-(50), (112)).

ตอบข้อ 3. กรณีตัวแทนทำสัญญาแทนตัวการที่อยู่และมีภูมิลำเนาอยู่ต่างประเทศ ถ้า ข้อความแห่งสัญญาไม่แย้งกันกับความรับผิดชอบของตัวแทน ตัวแทนต้องรับผิดชอบ ตามสัญญานั้นต่อบุคคลภายนอก (ป.พ.พ. มาตรา 824) แต่เนื่องจาก ป.พ.พ. มาตรา 820 บัญญัติไว้ให้ตัวการต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลายที่ตัวแทน ได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน และมาตรา 820 นี้เอง ก็ไม่ได้มีข้อยก เว้นไว้ว่า ถ้าตัวการอยู่ต่างประเทศแล้ว ตัวการไม่ต้องรับผิดชอบ เพราะฉะนั้น ทั้งตัวการ และตัวแทนจึงต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก (ฎีกาที่ 50/2501)

เนื่องจากมาตรา 824 บัญญัติไว้เพียงเพื่อให้ความสะดวกแก่บุคคลภายนอก เท่านั้น จึงยอมให้บุคคลภายนอกเอาผิดกับตัวแทนได้ แต่ในระหว่างตัวการตัวแทน ด้วยกันเองแล้ว ตัวการจะต้องรับผิดชอบในที่สุดตามนัยมาตรา 820 ดังกล่าวแล้ว เพราะ ฉะนั้น ถ้าตัวแทนต้องรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก โดยถูกฟ้องแต่ลำพังตามมาตรา 824 ไปแล้ว ก็คงไม่ตัดสิทธิตัวแทนที่จะไล่เบี้ยเอา กับตัวการได้ในภายหลัง (ฎีกา ที่ 50/2501, คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า ของ ผศ. มาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ ปี พ.ศ. 2519 หน้า (67), (98)-(99) และ (110)

ส่วนกรณีที่ตัวแทนกระทำละเมิดขึ้นในระหว่างที่กระทำการเป็นตัวแทนนั้น นอกจากตัวแทนจะต้องรับผิดชอบในฐานะกระทำละเมิดโดยลำพังตาม ป.พ.พ. มาตรา 420 แล้ว ตัวการต้องร่วมรับผิดชอบกับตัวแทนด้วย ทั้งนี้ตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 425 ที่ บัญญัติว่า “นายจ้างต้องร่วมกันรับผิดชอบกับลูกจ้างในผลแห่งละเมิด ซึ่งลูกจ้างได้ กระทำไปในทางการที่จ้างนั้น” ประกอบกับ ป.พ.พ. มาตรา 427 ที่บัญญัติให้นำบท บัญญัติมาตรา 425 นี้มาใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม

และเมื่อตัวการได้รับผิดโดยลำพังต่อบุคคลภายนอกแล้ว เนื่องจากผู้กระทำ ละเมิดที่แท้จริงคือตัวแทนนั่นเอง หากตัวการไม่ ตัวการจึงสามารถที่จะไล่เบี้ยเอา กับตัวแทนผู้ทำละเมิดได้ ทั้งนี้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 426 ที่บัญญัติว่า “นายจ้างซึ่ง

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

ได้ใช้คำสั่งใหม่ทดแทนให้แก่บุคคลภายนอกเพื่อละเมิดอันลูกจ้างได้ทำนั้น ชอบที่จะได้คดีจากลูกจ้างนั้น” ประกอบกับมาตรา 427 อีกเช่นเดียวกันที่ให้นำบทบัญญัติมาตรา 426 นี้ไปใช้บังคับแก่ตัวการและตัวแทนด้วยโดยอนุโลม (คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า ของ ผ.ศ. มาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ ปี พ.ศ.2519 หน้า 194).

การสอบไล่ภาค 2 ปีการศึกษา 2520

- ข้อ 1. นายเอกมอบอำนาจให้นายโทไปกู้เงินนายตรีจำนวน 20,000 บาท นายโทไปทำสัญญากู้กับนายตรี นายตรีทราบว่านายโทเป็นคนมีนิสัยสุรุษสุร่าย ชอบเอาเงินของผู้อื่นไปใช้เป็นประโยชน์ของตน แต่นายตรีก็ยังคงมอบเงินจำนวนนี้ให้นายโทไป นายโทนำเงินมามอบให้นายเอกเพียง 10,000 บาท ถึงกำหนดชำระเงินตามสัญญา นายเอกและนายโทไม่นำเงินไปชำระนายตรีจึงฟ้องนายเอกและนายโทให้ชำระเงินตามสัญญาฯ ให้วินิจฉัยว่านายเอกและนายโทจะต้องรับผิดชอบนายตรีเพียงใด หรือไม่?
- ข้อ 2. นายป้อมมอบให้นายปุกเป็นผู้จัดการร้านค้าของตน โดยมีได้มอบอำนาจให้ฟ้องคดีอันเกี่ยวกับร้านค้าได้ด้วย ต่อมานายป้อมได้เดินทางไปทำธุรกิจที่ประเทศสหรัฐอเมริกาโดยไม่มีกำหนดกลับ นายปุกได้เข้าจัดการร้านค้าพบว่านางเป็มาเป็นลูกหนี้ร้านนี้อยู่นานแล้ว ถ้าไม่ฟ้องเสียภายในอาทิตย์นี้ หนี้้นั้นจะขาดอายุความ นายปุกจึงได้ฟ้องนางเป็ให้ชำระหนี้้นั้น นางเป็ขอประนีประนอมในศาล ขอชำระหนี้จำนวนน้อยกว่าที่นางเป็เป็นหนี้้อยจริง นายปุกยินยอม เช่นนี้ ให้วินิจฉัยว่าการกระทำของนายปุกเกี่ยวกับนางเป็นี้ชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ?
- ข้อ 3. ตัวแทนฐานประกันนั้นอย่างไร ?

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

แนวคำตอบ

ภาค 2/2520

- ข้อ 1. นายเอกเป็นวิศวกร ย่อมมีความผูกพันต่อบุคคลภายนอกในกิจการทั้งหลาย อันตัวแทนได้ทำไปภายในขอบอำนาจแห่งฐานตัวแทน (ป.พ.พ. มาตรา 820) นายเอกจึงต้องรับผิดชอบชำระเงินจำนวน 20,000 บาท ให้กับบุคคลภายนอก คือ นายตรี ส่วนการที่นายเอกได้รับเงินมาไม่ครบจำนวน เป็นเรื่องภายในระหว่างตัวการกับตัวแทนจะเรียกร้องกันเอง ห้ามผลมาถึงนายตรีบุคคลภายนอกไม่
- นายโทเป็นตัวแทน จึงไม่ต้องรับผิดชอบชำระเงินจำนวนนี้ต่อนายตรี แต่ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่าย 10,000 บาท ให้แก่นายเอกตัวการ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 810 (ดูคำสอนฯ ของ ผศ. มาโนช สุทธิวิชาทนต์พุดปี ปี 2519 หน้า 169 – 170)
- ข้อ 2. การที่หนี้ของนางเป็จะขาดอายุความและนายป้อมตัวการได้เดินทางไปต่างประเทศเสียเช่นนี้ ถือได้ว่า เป็นเหตุฉุกเฉิน เพื่อจะป้องกันมิให้ตัวการต้องเสียหาย นายปุกตัวแทนจึงมีอำนาจอย่างวิญญูชนจะพึงกระทำ กล่าวคือ ฟ้องนางเป็เรียกให้ชำระหนี้ได้ โดยอาศัยความตามนัย ป.พ.พ. มาตรา 802
- แต่การที่นายปุกยินยอมรับการประนีประนอมของนางเป็ที่จะชำระหนี้้น้อยกว่าจำนวนที่เป็นหนี้อยู่ นั้นนับไม่ได้ว่าจะทำการเพื่อป้องกันมิให้ตัวการต้องเสียหาย ตรงข้าม กลับเป็นการทำให้ตัวการเสียประโยชน์เสียอีก และมีเหตุฉุกเฉินที่ตัวแทนจะทำได้ การกระทำของนายปุกในกรณีนี้ จึงไม่ชอบด้วยหลักกฎหมายดังกล่าว (ดูคำสอนฯ ของ ผศ. มาโนช สุทธิวิชาทนต์พุดปี ปี 2519 หน้า 60-61, ฎีกาที่ 925/2503)
- ข้อ 3. ป.พ.พ. มาตรา 838 บัญญัติว่า “ถ้าคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งไม่ชำระหนี้ไซ้ ท่านว่า ตัวแทนค้าต่างหาต้องรับผิดชอบต่อตัวการเพื่อชำระหนี้้นั้นเองไม่ เว้นแต่จะได้มีข้อกำหนดในสัญญา หรือมีปริยายแต่ทางการที่ตัวการกับตัวแทนประพฤติต่อกัน หรือมีธรรมเนียมในท้องถิ่นที่จะต้องรับผิดชอบถึงเพียงนั้น
- อนึ่ง ตัวแทนค้าต่างคนใดเข้ารับประกันการปฏิบัติตามสัญญาโดยนัยดังกล่าว มาในวรรคก่อนนั้นไซ้ ท่านว่าตัวแทนคนนั้นชื้อว่าเป็นตัวแทนฐานประกัน ชอบที่จะได้รับบำเหน็จพิเศษ”

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

โดยนัย ป.พ.พ. มาตรา 838 ดังกล่าวนี้ จึงอาจกล่าวได้ว่า ตัวแทนฐานประกัน ก็คือ ตัวแทนค้าต่างที่ต้องรับผิดชอบต่อการในกรณีที่บุคคลภายนอกไม่ชำระหนี้ไม่ว่าเป็นเพราะตนจะได้ทำสัญญาขอรับผิดชอบไว้เช่นนั้นเอง หรือมีปรีชาแต่ทางการที่ตัวการกับตัวแทนประพตต่อกันว่าตัวแทนจะต้องรับผิดชอบ หรือมีธรรมเนียมในท้องถิ่นว่าจะต้องรับผิดชอบเช่นนั้น ก็เรียกได้ว่าเป็นตัวแทนฐานประกันทั้งสิ้น ซึ่งเมื่อเป็นตัวแทนที่ต้องรับผิดชอบมากถึงเพียงนี้ กฎหมายจึงระบุให้มีสิทธิได้บำเหน็จพิเศษ (ดูคำสอนฯ ของ ผศ. มาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ ปี 2519 หน้า 238-239).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาคฤดูร้อน ปีการศึกษา 2520

- ข้อ 1. Mandatum Contractum คืออะไร เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายตัวแทนอย่างไร.
- ข้อ 2. เอกกับบีเป็นเพื่อนกัน ทั้งสองชวนกันไปเที่ยวร้านหนังสือ เอกอยากได้หนังสือเล่มหนึ่งราคา 500 บาท แต่มีเงินติดตัวไปเพียง 300 บาท เองจึงออกปากยืมเงินบี 200 บาท ซึ่งบีตกลงให้ยืม แล้วเองจึงมอบเงิน 300 บาท ให้บี โดยให้บีไปซื้อหนังสือที่ตนได้หมายตาไว้ บีจึงนำเงิน 300 บาท จากเอ สมทบกับเงินของตนที่ตกลงให้เอ ยืมแล้วนั้น นำไปซื้อหนังสือ แล้วเอาหนังสือนั้นมาให้เอซึ่งรออนอกร้าน หลังจากนั้นอีก 7 วัน บีทวงเงิน 200 บาทจากเอ แต่เอไม่ยอมชำระโดยต่อสู้ว่าตนยืมเงินบี 200 บาท ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือลงลายมือชื่อตนเป็นผู้ยืม จะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่ บีจึงมาขอคำปรึกษาจากท่าน ดังนี้ ท่านควรให้คำปรึกษาอย่างไร.
- ข้อ 3. นายแดงเป็นคนใช้ในบ้านของนายดำ ทราบว่านายดำต้องการซื้อรถจักรยาน นายแดงต้องการจะเอาใจนาย จึงได้ไปขอซื้อรถจักรยานจากนายขาวโดยอ้างว่าซื้อให้นายดำ นายขาวจึงขายเชื่อให้ในราคา 1,500 บาท ครั้นนายดำทราบเรื่องก็มีได้โต้แย้งการกระทำของนายแดงอย่างไร แต่กลับนำเงินไปชำระให้กับนายขาว 1,000 บาท ต่อมานายขาวมาทวงเงินที่เหลืออีก 500 บาท นายดำไม่ยอมชำระ กลับโต้แย้งให้นายขาวไปเรียกเอาคืนนายแดง เช่นนี้ จะได้หรือไม่ เพราะเหตุใด.

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

แนวคำตอบ

ภาคฤดูร้อน/2520

- ข้อ 1. Mandatum Contractum คือสัญญามอบอำนาจชนิดที่ตัวการมอบอำนาจให้แก่ตัวแทนไปทำการใดตามที่มอบหมายโดยเด็ดขาด ซึ่งตัวแทนจะต้องรับผิดชอบแต่ผู้เดียว ฉะนั้น หากตัวแทนพลั้งพลาดได้รับความเสียหายอย่างใด ตัวการเขาก็ไม่ต้องรับผิดชอบด้วย นับว่าเป็นบาปเคราะห์แก่ตัวแทนชนิดนี้ ซึ่งลักษณะการมอบอำนาจแบบนี้มีกล่าวไว้ตั้งแต่สมัยอาณาจักรโรมันเรื่องอำนาจ

เกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายตัวแทนคือ เป็นรากฐานที่มาของหลักกฎหมายตัวแทนที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กล่าวคือ ต่อมาเมื่อเห็นกันว่าหลัก Mandatum Contractum นี้ไม่เป็นธรรมแก่ฝ่ายตัวแทน จึงได้วางหลักใหม่เป็นยอมรับโดยทั่วไปว่า ถ้าตัวแทนทำการใดตามที่ตัวการมอบหมาย ตัวการจะต้องรับผิดชอบ แต่ก็ยอมรับเฉพาะกรณีมอบอำนาจให้แตกต่างว่าต่างในศาลเท่านั้น ต่อมาชาว Anglo Saxon ได้นำหลักหรือแนวคิดใหม่ที่ทำให้ความเป็นธรรมแก่ตัวแทนนี้ให้เข้าไปแพร่ในประเทศอังกฤษ จนในที่สุดแนวคิดใหม่ดังกล่าวได้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป ไม่เฉพาะแต่กรณีมอบอำนาจให้ฟ้องร้องในโรงในศาลเท่านั้น แม้มอบอำนาจให้จัดทำกิจการอื่นก็ใช้หลักความรับผิดชอบตามแนวคิดใหม่นี้ แล้วที่สุดเมื่อคนไทยไปศึกษากฎหมายที่อังกฤษ ก็ได้้นำแนวคิดนี้มาเป็นหลักในการบัญญัติกฎหมายตัวแทนของไทย Mandatum Contractum จึงเป็นหลักที่เปลี่ยนแปลงและวิวัฒนาการมาโดยลำดับเกี่ยวข้องกับหลักกฎหมายตัวแทนด้วยประการฉะนี้ (คำสอนฯ ของ ผศ. มาโนช สุทธิวิชาทนฤ-พุฒิ ปี 2519 หน้า 1-5).

- ข้อ 2. ให้คำปรึกษาว่า กรณีนี้ไม่ถือว่าเป็นเรื่องยืมเงิน เพราะการที่รับเงินจากเขา 300 บาท สมทบกับเงินของตนเองอีก 200 บาท แล้วไปซื้อหนังสือมาให้เขานั้น เท่ากับว่าบิได้เป็นตัวแทนของเขา และในการซื้อหนังสือให้เขานั้นมีความจำเป็นที่ต้องออกเงินตรงแทนเขาตัวการไปก่อน จึงชอบที่จะเรียกเงิน 200 บาทคืนจากเขาตัวการได้ ทั้งนี้ ตาม ป.พ.พ. มาตรา 816 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “ถ้าในการจัดทำกิจการอันเขา มอบหมายแก่ตนนั้น ตัวแทนได้ออกเงินตรงหรือออกเงินค่าใช้จ่ายไป ซึ่งพิเคราะห์ตามเหตุควรนับว่าเป็นการจำเป็นได้ไซ้ ท่านว่าตัวแทนจะเรียกเอาเงินชดใช้จากตัว

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การรวมทั้งดอกเบี้ย นับแต่วันที่ได้ออกเงินไปนั้นด้วยก็ได้” (ฎีกาที่ 49/2491, ที่ 107/2499, คำสอนฯ ของ ผศ. มาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ ปี 2519 หน้า 19, (23)–(24)).

- ข้อ 3.** นายคำไม่ยอมชำระ กลับโต้แย้งให้นายขาวไปเรียกเอาค่านายแดงไม่ได้ เพราะการที่นายคำนำเงินไปชำระนายขาว 1,000 บาท ถือว่านายคำได้ชำระหนี้บางส่วนโดยมิได้แสดงแข็งสงวนสิทธิไว้ ดังนั้น ตาม ป.พ.พ. มาตรา 142 (2) ประกอบด้วย ป.พ.พ. มาตรา 4 จึงควรถือว่า นายคำได้ให้สัตยาบันการกระทำของนายแดงโดยปริยายแล้ว การกระทำของนายแดงตัวแทนจึงผูกพันนายคำตัวการให้ต้องรับผิดชอบต่อนายขาวบุคคลภายนอก ตาม ป.พ.พ. มาตรา 823 วรรคแรกที่บัญญัติว่า “ถ้าตัวแทนกระทำการอันใดอันหนึ่งโดยปราศจากอำนาจก็ดี หรือทำนอกทำเหนือขอบอำนาจก็ดี ท่านว่าย่อมไม่ผูกพันตัวการ เว้นแต่ตัวการจะให้สัตยาบันแก่การนั้น” (คำสอนฯ ของ ผศ. มาโนช สุทธิวาทนฤพุมิ ปี 2519 หน้า 86–87).

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวแทน นายหน้า

การสอบไล่ภาค 1 ปีการศึกษา 2521

- ข้อ 1. นายบ้งตั้งนายดำเป็นตัวแทน มีอำนาจเอาเงินนายบ้งออกให้กู้ แต่ให้กู้ได้ไม่เกินรายละ 100,000 บาท นายดำได้ให้นายแดงกู้เงินไปเป็นจำนวน 150,000 บาท ซึ่งต่อมานายดำก็ได้แจ้งให้นายบ้งทราบแล้ว นายบ้งก็มิได้ทักท้วงแต่อย่างใด ครั้นเมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ นายบ้งได้ทวงถามให้นายแดงชำระ นายแดงได้ชำระให้เพียง 100,000 บาท และหลบหนีไป เช่นนี้ นายบ้งจะเรียกให้นายดำรับผิดชอบได้หรือไม่เพียงใด
- ข้อ 2. นายต็อกอ้างว่าเป็นตัวแทนของนายเฮง สั่งซื้อสินค้าจากนางซูในปี 2520 ซึ่งนางซูได้ส่งสินค้าให้นายเฮงและรับเงินค่าสินค้าไป แล้วต่อมาในปี 2521 นายต็อกสั่งซื้อสินค้าจากนางซู โดยอ้างว่าเป็นตัวแทนของนายเฮงอีก นางซูส่งสินค้ามาให้ นายเฮง นายเฮงไม่ยอมรับสินค้า และไม่ยอมชำระราคา โดยอ้างว่าไม่ได้สั่ง ดังนี้ ถ้าท่านเป็นศาลจะพิพากษาอย่างไร
- ข้อ 3. สัญญาตัวแทนกับนายหน้าต่างกันสาระสำคัญอย่างไร จงอธิบาย